

1. Sammanfattning

Utrikesutskottet behandlar i föreliggande betänkande regeringens proposition 2000/01:119 Europa i omvandling – Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa.

Tre motioner har väckts med anledning av propositionen, vilka behandlas i betänkandet. Därutöver behandlas ett motionsyrkande från allmänna motionstiden 1999/2000.

Utskottet tillstyrker propositionens tre yrkanden och besvarar eller avstyrker samtliga motionsyrkanden. På enskilda delar av betänkandet har reservationer och ett särskilt yttrande avlämnats av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna.

Den politiska utvecklingen under hösten 1989 med Berlinmurens fall och den åtföljande politiska och ekonomiska omvandlingsprocessen i Central- och Östeuropa har medfört att den europeiska politiska kartan på ett oåterkalleligt sätt har ritats om. I ljuset av den politiska utvecklingen under slutet av 1980-talet i dessa länder och i synnerhet i Baltikum initierade regeringen hösten 1989 det första svenska samarbetsprogrammet med länder i Central- och Östeuropa. Tyngdpunkten lades på kunskapsutveckling. Åren 1991, 1995 och 1998 antogs nya samarbetsprogram som innebar att det svenska utvecklingssamarbetet med länder i Central- och Östeuropa utökades i väsentlig utsträckning. Det fjärde samarbetsprogrammet löper ut den 31 december 2001.

Föreliggande proposition utgör regeringens förslag på inriktning av det femte samarbetsprogrammet med Central- och Östeuropa avseende perioden 2002–2003.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen uttalat att integrationen av länderna i Central- och Östeuropa med europeiska politiska och ekonomiska strukturer är ett övergripande mål för unionens medlemsländer och för Sverige. Sverige stöder aktivt EU:s östutvidgning och kan genom utvecklingssamarbetet underlätta för framtida EU-medlemskap för de länder som så önskar och att länder som ej söker medlemskap i EU knyts närmare den europeiska integrationen.

Utskottet menar att det alltjämt är viktigt att de central- och östeuropeiska staterna i mån av behov får internationellt stöd för att fullfölja övergången till demokrati och marknadsekonomi. Utskottet vill understryka vikten av att

de länder som inte nu är aktuella för EU-medlemskap så långt som möjligt engageras i ett omfattande och nära samarbete med EU och med unionens medlemsländer. Vid utformningen av Sveriges stöd till Central- och Östeuropa är det särskilt viktigt att de nya samarbetsformerna med Ryssland, Ukraina och övriga länder i f.d. Sovjetunionen utformas med detta i åtanke. Därigenom minskas risken för att nya skiljelinjer skapas i Europa. Utskottet vill även i sammanhanget peka på vikten av att en stark och stabil nordeuropeisk region, karakteriserad av ett fördjupat regionalt samarbete, kan utvecklas i en fruktbar samverkan med andra delar av Europa och världen.

Att förebygga konflikter, inte minst i närområdet, har varit och förblir en av de viktigaste uppgifterna för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Enligt utskottets uppfattning är utvidgningen av EU en mycket betydelsefull komponent i byggandet av en genuin, allomfattande europeisk säkerhetsordning.

Regeringen föreslår i propositionen att det övergripande målet skall vara att främja en hållbar utveckling, fördjupad integration och partnerskap i Östersjöområdet och dess omgivning utifrån behoven i samarbetsländerna och med utnyttjande av den svenska resursbasen.

Regeringen föreslår vidare i propositionen att samarbetets huvudområden skall vara:

- gemensam säkerhet,
- demokratins fördjupning,
- ekonomisk omvandling,
- social trygghet,
- miljö,
- utbildning och forskning.

Regeringen föreslår därmed att två nya huvudområden införs i utvecklings-samarbetet, nämligen social trygghet samt utbildning och forskning.

Regeringen föreslår vidare i propositionens avsnitt 5 att utvecklings-samarbetet med Central- och Östeuropa skall styras av tre riktlinjer:

- att främja EU-anpassningen i kandidatländerna samt, vad avser Ryssland, Ukraina och Vitryssland, att främja systemförändringar och integration i europeiska samarbetsstrukturer,
- att främja relationerna med Sverige,
- att låta ett jämställdhetsperspektiv präglade samarbetet.

Utskottet finner att regeringens framställning vad gäller det övergripande målet för samarbetet, samarbetets huvudområden samt riktlinjerna för samarbetet är välbalanserad och relevant.

I propositionen föreslår regeringen vidare att riksdagen godkänner att samarbetet huvudsakligen skall vara inriktat på Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Ukraina och Vitryssland. Utskottet stöder regeringens förslag.

Utskottet menar att en mycket oroande utveckling under senare år är handel med kvinnor och barn (människohandel eller trafficking). Denna har utvecklats till att bli en av världens snabbast växande kriminella verksamheter, där inte minst länder i Central- och Östeuropa är hårt drabbade.

Eftersom kvinnor och barn från länderna i Central- och Östeuropa är särskilt drabbade av denna människoovärdiga och kriminella verksamhet menar utskottet att kampen mot människohandel bör lyftas fram och ges en fram-

skjuten plats i utvecklingssamarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Utskottet utgår från att så sker och menar att regeringen i en kommande redovisning till riksdagen bör redogöra för de aktiviteter på området som genomförs eller planeras för att minska människohandeln och för att hjälpa dess offer. Av redovisningen bör även framgå under vilket av samarbetets huvudområden denna verksamhet bedrivs samt huruvida den ingår i någon av riktlinjerna för samarbetet.

Utskottet noterar att den långsiktiga nivå för utvecklingssamarbetet för Central- och Östeuropa som regeringen anger i vårpropositionen år 2001 för år 2004 (400 miljoner kronor) ligger under den nuvarande nivån och den nivå som kommer att gälla under den kommande samarbetsperioden 2002–2003 (sammanlagt 1,5 miljarder kronor).

Utskottet menar att dessa nivåer bör betraktas som ett golv för biståndet, en lägsta möjliga nivå. Utskottet utgår från att regeringen, när det föreligger bättre information om det ekonomiska läget i Sverige för år 2004 och framåt, har en beredskap att ompröva den indikativa nivån för år 2004 och då öka omfattningen i utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa utöver den långsiktiga nivå som anges i vårpropositionen år 2001.

Utskottet finner att det partinära stödet är värdefullt när det gäller att utveckla det civila samhället, partiväsendet och demokratin i mottagarländerna. Det bör enligt utskottets mening bestå. Utskottet har inte funnit att det existerar några planer på att detta stöd skulle minska eller upphöra.

2. Propositionen

2000/01:119 vari yrkas

1. att riksdagen godkänner ett nytt program för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för perioden 2002–2003,
2. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om det övergripande målet för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa (avsnitt 3), samarbetets huvudområden (avsnitt 4) och riktlinjerna för samarbetet (avsnitt 5),
3. att riksdagen godkänner att samarbetet huvudsakligen skall vara inriktat på Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Ukraina och Vitryssland (avsnitt 6).

3. Motionerna

3.1 Följdmotioner

2000/01:U17 av Göran Lenmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att Sverige stöder Estlands, Lettlands och Litauens medlemskap i Nato.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s kvarvarande restriktioner och antidumpningsåtgärder mot Central- och Östeuropa bör avskaffas.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att handeln inte får återregleras mellan EU:s kandidatländer om kandidatländerna blir EU-medlemmar vid skilda tidpunkter.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Polens och Litauens öppna handel med Kaliningrad bör kunna fortsätta när de blir EU-medlemmar.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s yttre gränsskydd skall utformas med hänsyn tagen till att människors traditionella kontakter, handel och rörlighet inte får inskränkas på ett orimligt sätt.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de svenska stödinsatserna måste utformas i perspektiv av EU-integrationen av Central- och Östeuropa.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om administrationen av stödet till Central- och Östeuropa.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att främja utvecklingen av goda sociala skydd.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt östbistånd skall stödja smittskyddsarbete, särskilt tbc och hiv/aids.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bamperspektivet bör genomsyra såväl EU:s som det svenska öststödet.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Baltic Ring-projektet.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte använda stödet till Central- och Östeuropa för att smita undan Sveriges åtaganden under Kyotoprotokollet.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den svenska regeringens ansvar att kritisera kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter i Ryssland.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fortsätta säkerhetsstödet till Estland, Lettland och Litauen även efter det att de har blivit EU-medlemmar.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa den s.k. Östersjömiljarden.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen i övrigt av stödet till Central- och Östeuropa.

2000/01:U18 av Karl-Göran Biörsmark och Elver Jonsson (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en tidtabell för enskilda länders medlemskap i EU snarast bör fastslås.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omformulera de mål som regeringen beskriver i propositionen så att det tydligt framgår att målet att skapa en demokratisk kultur är avgörande för möjligheten att uppnå de övriga målen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma till riksdagen med klarare och mer utförliga motiv till varför östbiståndet kommer att skäras ned kraftigt fr.o.m. år 2004.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en utförlig redogörelse för vilka konkreta resultat som uppnåtts inom ramen för det migrationspolitiska samarbetet med Central- och Östeuropa.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i högre grad uppmärksamma respekten för de mänskliga rättigheterna inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dödsstraffets avskaffande.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om minoriteters rättigheter.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om funktionshindrades rättigheter.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om människohandel och kvinnors rättigheter.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns rättigheter.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om homosexuellas rättigheter.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen i fängelser.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de projekt som bedrivs inom ramen för de partinära stöden bör fortsätta att vara oberoende av Sidas projekt.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förbättra miljön i länderna i Central- och Östeuropa.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra kärnsäkerheten i länderna i Central- och Östeuropa.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de s.k. Östersjömiljarderna.

2000/01:U19 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att respekten för de mänskliga rättigheterna görs till ett övergripande mål och antas som riktlinjer för samarbetet.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ökade insatser görs speciellt riktade mot barnens situation i Öst- och Centraleuropa.

1999/2000:U221 av Ingrid Näslund m.fl. (kd) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i grannlandssamarbetet och inom EU verkar för ett förebyggande arbete mot ungdomskriminaliteten, för ett rättssystem som ger större möjlighet till rehabilitering av unga brottslingar och för att en handlingsplan antas i detta syfte.

4. Utskottet

4.1 Propositionen

Propositionens avsnitt 3 – Fördjupad integration och hållbar utveckling i Östersjöområdet

I proposition 2000/01:119 lämnar regeringen förslag till riksdagen att ett nytt program för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för perioden 2002–2003 skall godkännas. Regeringen menar att det övergripande målet skall vara att främja en hållbar utveckling, fördjupad integration och partnerskap i Östersjöområdet och dess omgivningar utifrån behoven i samarbetsländerna och med utnyttjande av den svenska resursbasen.

Regeringen framhåller vidare i propositionen att programmen bör övergå i ett permanent anslag år 2004. Vid medlemskap i Europeiska unionen bör utvecklingssamarbetet med kandidatländerna fasa ut. Utfasningstakten bör enligt regeringen bedömas bl.a. utifrån beräknad tidpunkt för medlemskap, samarbetsländernas behov och absorptionsförmåga samt svensk kompetens och svenskt intresse.

Vidare framhålls att relationerna till länderna i Central- och Östeuropa är en högt prioriterad fråga för regeringen. Sveriges samarbetet med Central- och Östeuropa syftar till att öka stabiliteten och stärka säkerheten och välbefindandet i Europa i allmänhet och i vårt eget närområde i synnerhet. Regeringen framhåller att målet att förverkliga visionen om Östersjöområdet som Europas mest dynamiska tillväxtregion är också en utgångspunkt för regeringens strävan att utveckla och fördjupa samarbetet runt Östersjön.

Regeringen understryker i propositionen att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa nu går in i en ny fas, präglad av det förestående medlemskapet i EU för Estland, Lettland, Litauen och Polen, där de politiska förändringarna och den ekonomiska utvecklingen har gått fort. Reformarbetet har av kandidatländerna drivits målmedvetet och stabilt och EU-anpassningen har inneburit en stark drivkraft för utvecklingen. I Ryssland och Ukraina har reformprocessen däremot präglats av osäkerhet och tagit längre tid, framhåller regeringen och konstaterar att i Vitryssland har reformtakten varit beklagligt låg.

Regeringen föreslår i propositionen att samarbetets huvudområden skall vara:

- gemensam säkerhet,
- demokratins fördjupning,
- ekonomisk omvandling,
- social trygghet,
- miljö,
- utbildning och forskning.

Regeringen föreslår därmed att två nya huvudområden införs i utvecklings-samarbetet, nämligen social trygghet samt utbildning och forskning.

Regeringen framhåller i propositionen att närmare mål under de sex huvudområdena skall preciseras i regleringsbrevet och för de olika samarbetsländerna i de landstrategier som skall fastställas av regeringen. Vidare skall samarbetet inom de sex huvudområdena styras av de tre riktlinjer som anges i avsnitt 5. Samarbetet skall vidare koordineras med andra aktörer för att förstärka de svenska insatserna, säkerställa kostnadseffektivitet och undvika överlappning. Den nya strukturen skall bidra till ökad tydlighet och mätbara mål i samarbetet, framhåller regeringen.

I skrivelsens avsnitt 4.1–4.6 redogörs för de olika huvudområdena.

Propositionens avsnitt 5 – Riktlinjer för samarbetet

Regeringen föreslår i denna del att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa skall styras av tre riktlinjer:

- att främja EU-anpassningen i kandidatländerna, samt vad avser Ryssland, Ukraina och Vitryssland, att främja systemförändringar och integration i europeiska samarbetsstrukturer,
- att främja relationerna med Sverige,
- att låta ett jämställdhetsperspektiv prägla samarbetet.

Regeringen framhåller i propositionen att riktlinjerna skall vara vägledande för vilka insatser som skall genomföras inom varje huvudområde med utgångspunkt i det övergripande målet för samarbetet. Regeringen föreslår att jämställdhetsperspektivet skall vara en riktlinje för utvecklingssamarbetet i enlighet med tidigare program och i enlighet med ambitionen att öka genomslagskraften på jämställdhetsområdet.

De av regeringen föreslagna riktlinjerna beskrivs närmare i skrivelsen.

Propositionens avsnitt 6 – Samarbetets geografiska omfattning

Regeringen föreslår att Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa skall inriktas på Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Ukraina och Vitryssland.

Regeringen framhåller vidare att utvecklingssamarbetet med Polen i det närmaste har fasats ut. Utvecklingssamarbetet med Ryssland bör ha fortsatt hög prioritet, ambitionsnivån bör vara fortsatt hög vad gäller Ukraina och

insatserna kan breddas i Vitryssland. Regeringen menar även att geografisk koncentration bör eftersträvas vad gäller Ryssland och Ukraina. Komplexiteten i samarbetet med dessa länder ökar också i takt med att en ökad andel av samarbetet riktar in sig på dessa länder.

Samarbetet med de enskilda länder beskrivs utförligt i skrivelsen.

Samarbetets kanaler, instrument och genomförande (avsnitten 7–10 i skrivelsen)

Kanaler för det svenska utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa är Sida, Svenska institutet, Stiftelsen Östekonomiska Institutet, Swedfund International AB, regionala och lokala aktörer inom ramen för vänortssamarbete, enskilda organisationer och svenskt näringsliv.

Regeringen framhåller i skrivelsen att de kanaler som finns för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa fungerar väl och kompletterar varandra. Samordningen av insatserna bör fortsatt ske inom Utrikesdepartementet och huvuddelen av samarbetet bör kanaliseras genom Sida.

Regeringen framhåller vidare att landstrategierna i högre grad bör differentieras och tydligare spegla förhållandena i de olika länderna. Myndigheter, enskilda organisationer, näringslivet och andra aktörer bör delta på ett tidigt stadium i processen.

I skrivelsen noterar regeringen att genomförandet av utvecklingssamarbetet har underlättats och fått en bred förankring genom att det skett på många nivåer i samhället, såväl på central som regional nivå, genom myndigheter, enskilda organisationer och näringslivet. Regeringen menar att detta breda engagemang är betydelsefullt för ett framgångsrikt utvecklingssamarbete och för övergången till ett reguljärt grannlandssamarbete.

Sverige förfogar över flera olika instrument för att genomföra insatser i Central- och Östeuropa såsom medel för investeringar och riskkapital, tekniskt samarbete och kunskapsöverföring, garantier för finansiellt stöd samt exportkreditgarantier.

Regeringen framhåller i skrivelsen att utvecklingssamarbetet liksom hittills bör inriktas huvudsakligen på kunskapsöverföring, som kan kompletteras med andra instrument för att insatserna skall uppnå så goda resultat som möjligt. Stöd för investeringar bör kunna göras såväl på miljö och energiområdet som inom den sociala sektorn. Regeringen menar även att de särskilda exportkreditgarantierna bör finnas kvar men bedömer att någon ytterligare avsättning för förlusttäckning för närvarande inte är aktuell.

I skrivelsen betonas att det svenska stödet bör samordnas med stödet från EU och utgöra ett komplement till detta. Sverige bör aktivt delta i policyformuleringen och verka för ökad effektivitet.

Regeringen framhåller även att de regionala organisationerna i Östersjöområdet och i Barentsregionen är viktiga instrument för att fördjupa samarbetet i regionen. Samordning och samverkan med de mellanstatliga regionala organisationerna bör eftersträvas. Även fortsatt samordning och samverkan med de internationella finansiella organisationerna bör ske.

Biståndets mål och omfattning

I motion *UI8 (fp)* framhålls att demokrati och marknadsekonomi inte kan uppnås oberoende av varandra i de central- och östeuropeiska länderna. Vidare anføres att fred och säkerhet är direkt beroende av demokratins öde i olika länder. Motionärerna menar därför i *yrkande 2* att riksdagen bör formulera om de mål för östsamarbetet som regeringen beskriver i propositionen så att det tydligt framgår att målet om att skapa en demokratisk kultur är avgörande för möjligheterna att uppnå de övriga målen.

I samma motion konstateras att regeringen i propositionen föreslår att det hittills tidsbegränsade samarbetet med Central- och Östeuropa bör övergå i ett permanent anslag från och med år 2004. Motionärerna menar att det visserligen är bra att anslaget blir permanent men finner att det är oklart varför anslaget enligt 2001 års ekonomiska vårproposition skall minskas på sikt. I *yrkande 3* anføres därför att regeringen bör återkomma med klarare och mer utförliga motiv till varför östbiståndet kommer att skäras ner kraftigt från och med år 2004.

Biståndets inriktning

I motion *UI7 (m)* framhåller motionärerna att de nya demokratierna kring Östersjön och i övriga Central- och Östeuropa måste börja betraktas på samma sätt som Sverige betraktar västliga grannländer. Bistånd är inte det naturliga tillståndet utan handlar om stöd under en övergångsperiod. Motionärerna menar därför i *yrkande 16* att handel, investeringar politisk samverkan och utbyten på alla områden är det långsiktigt naturliga, precis som med Sveriges västliga grannländer.

Det bistånd som förmedlas via enskilda organisationer och folkrörelser har stor betydelse för att stärka det civila samhället i mottagarländerna konstaterar motionärerna bakom motion *UI8 (fp)* och menar att en större del av biståndet bör förmedlas genom enskilda organisationer. De vill rikta särskild uppmärksamhet på det bistånd som går genom partinära organisationer. I *yrkande 13* anføres att de projekt som bedrivs inom ramen för de partinära stöden bör fortsätta vara oberoende av Sidas projekt.

Administrationn av biståndet

I motion *UI7 (m)* anføres att stödet till Central- och Östeuropa är av väsentligt annan karaktär än det stöd till utvecklingsländer som Sida annars har att verkställa. Motionärerna menar att länderna i Central- och Östeuropa inte är underutvecklade utan felutvecklade och med en stor potential för framtiden. De anför i motionens *yrkande 7* att det därför är olämpligt att stödet fortsätter att kanaliseras via Sida och att det bör överföras till UD och hanteras där i fortsättningen.

I motion *U17 (m) yrkande 2* konstateras att Östersjöregionen är en av de regioner som vuxit snabbast i världen de senaste åren och att flera av länderna har haft en god ekonomisk utveckling. Motionärerna framhåller att de nya marknadsekonomierna är beroende av goda villkor för marknadstillträde och menar att EU:s återstående handelshinder, särskilt vad gäller jordbruks- och tekoprodukter samt stål, därför snarast bör avvecklas. Även antidumpingsåtgärder måste avskaffas, understryker motionärerna.

I *yrkande 3* i samma motion konstateras att de tre baltiska staterna sedan januari 1996 har ömsesidiga frihandelsavtal och att de även gäller jordbruksprodukter. Motionärerna menar att det är viktigt att det regionala samarbetet mellan länderna fortsätter att fördjupas och att om något av kandidatländerna blir medlem i EU senare än andra får det inte innebära att handeln återregleras.

Vidare konstateras att det ryska Kaliningradområdet gränsar till kandidatländerna Polen och Litauen. I motionen framhålls att det är viktigt att samarbetet utvecklas mellan Kaliningrad och Litauen respektive Polen. I *yrkande 4* anförs att Polens och Litauens öppna handel med Kaliningrad bör kunna fortsätta när de blir EU-medlemmar.

I motionen framhålls vidare att samtidigt som EU:s yttre gränsskydd byggs upp för nya medlemsländer måste hänsyn tas till människors traditionella kontakter. Ett helt Europa byggs inte minst genom vardagliga kontakter och utbyte mellan människor. I *yrkande 5* framhålls därför att EU:s yttre gränsskydd skall utformas med hänsyn tagen till att människors traditionella kontakter, handel och rörlighet inte får inskränkas på ett orimligt sätt.

Sociala och smittskyddsfrågor

I motion *U17 (m)* menar motionärerna att de kommunistiska sociala systemen var undermåliga och att effekter av detta märks än i dag. Motionärerna framhåller att de länder som snabbast har lämnat de socialistiska systemen har mindre sociala problem än länder som inte reformerats alls eller reformerats i mindre utsträckning. I *yrkande 8* anförs att utvecklingen av goda sociala skydd bör främjas.

Vidare konstateras i samma motion att problematiken kring hiv/aids i Ryssland och delar av Östeuropa är ett lika dolt som allvarligt problem. Vidare har det kommit många rapporter om hur resistentastammar av TBC sprids, inte minst i undermåliga och överfulla ryska fångelser. Orsakerna är desamma i båda fallen menar motionärerna, fattigdom och brister i sjukvården. Därför menar motionärerna i *yrkande 9* att svenskt utvecklingsbistånd till Central- och Östeuropa bör ha en tydlig inriktning på att stödja smittskyddsarbete, särskilt vad gäller hiv/aids och TBC.

Barnens situation

I motion *U17 (m)* menar motionärerna att inga problem är djupare och mer ödesdigra än situationen för barns uppväxt. I Central- och Östeuropa står

många barn vid sidan av samhället och lever i en tillvaro som präglas av fattigdom, bristande skolgång och kriminalitet. En sådan utveckling hotar demokratins utveckling, menar motionärerna och anför att Sverige i Östsamarbetet, i bilaterala kontakter och inom ramen för EU bör verka för att utsatta barn får gå i skolan och ges del av det välstånd som växer fram samt främja lagstiftning som ger skydd för utsatta barn. I *yrkande 10* anføres därför att barnperspektivet bör genomsyra såväl EU:s som Sveriges stöd till utvecklingen i Central- och Östeuropa.

Motionären bakom motion 1999/2000:U221 (*kd*) *yrkande 12* anför att regeringen i grannlandssamarbetet och inom EU verkar för ett förebyggande arbete mot ungdomskriminaliteten, för ett rättssystem som ger större möjlighet till rehabilitering av unga brottslingar och för att en handlingsplan antas i detta syfte.

Även i motion U19 (*kd*) uppmärksammar kristdemokraterna barnens situation i Central- och Östeuropa. Motionärerna framhåller att om inte ökade insatser görs snarast inom ramen för såväl multilaterala samarbeten, t.ex. genom EU och FN, som inom ramen för bilaterala samarbeten slår utvecklingen inte enbart tillbaka i länderna i Central- och Östeuropa utan hotar även säkerheten och utvecklingen i övriga Europa. I motionens *yrkande 2* anføres därför att ökade insatser bör göras som skall vara speciellt riktade mot barnens situation i Central- och Östeuropa.

Mänskliga rättigheter

Motionärerna bakom motion U17 (*m*) framhåller att det är av central betydelse att västvärldens samarbete med Ryssland utvecklas och intensifieras. Det ligger i både Rysslands och i Sveriges intresse att så sker. Samtidigt menar motionärerna att de politiska kraven på Ryssland måste vara tydliga. Kränkningar av de mänskliga fri- och rättigheterna är fortfarande vanligt förekommande och för detta har den ryska regeringen ett eget ansvar. Motionärerna menar i *yrkande 13* att den svenska regeringens kritik av kränkningar av de mänskliga fri- och rättigheterna inte skall vara mildare än den som förs fram från Europarådet och OSSE.

I motion U18 (*fp*) *yrkande 5* anføres att respekten för de mänskliga rättigheterna i högre grad bör uppmärksammas inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa. Detta gäller avskaffande av dödsstraffet (*yrkande 6*), minoriteters rättigheter (*yrkande 7*), funktionshindrades rättigheter (*yrkande 8*), människohandel och kvinnors rättigheter (*yrkande 9*), barnens rättigheter (*yrkande 10*), homosexuellas rättigheter (*yrkande 11*) och situationen i fängelser (*yrkande 12*).

I motion U19 (*kd*) framhålls att mänskliga rättigheter och demokrati är såväl mål som medel för hållbar social utveckling. Motionärerna menar att detta ständigt bör lyftas fram i olika bi- och multilaterala utvecklingssamarbeten och anför i *yrkande 1* att respekten för de mänskliga rättigheterna förs till ett övergripande mål och antas som riktlinjer för samarbetet.

I motion *U17 (m) yrkande 11* anför vikten av att upprätta en gemensam elmarknad kring Östersjön genom att elnäten binds samman. Projektet Baltic Ring innebär att det nordiska elnätet byggs samman med de baltiska ländernas över Finska viken och via Polen. Motionärerna menar att på det viset kan miljömässigt skadlig elproduktion ersättas med renare el och det ger även en tryggare elförsörjning.

I propositionen behandlar regeringen omställningen av energisystemen i Central- och Östeuropa och motionärerna noterar att regeringen framhåller att i tillämpliga fall bör insatserna utformas så att minskning i utsläpp av växthusgaser skall kunna tillgodoräknas Sverige i enlighet med klimatkonventionens och Kyotoprotokollets s.k. flexibla mekanismer. Detta är orimligt menar motionärerna och ger Sveriges bistånd ett felaktigt fokus. De anför i *yrkande 12* i samma motion att Sverige inte bör använda stödet till Central- och Östeuropa för att smita undan Sveriges åtaganden under Kyotoprotokollet.

I motion *U18 (fp) yrkande 14* anför att regeringen bör verka för att åtgärder vidtas för att förbättra miljön i länderna i Central- och Östeuropa. Motionärerna konstaterar att viktiga steg har tagits av Östersjöstaterna för att minska utsläppen av miljöföroreningar men att många och svåra problem återstår att lösa. De menar även att EU är och kommer att vara ett mycket viktigt instrument för att lösa de gränsöverskridande miljöproblemen.

I samma folkpartimotion konstateras att den bristande säkerheten i kärnkraftverken i många av länderna i Central- och Östeuropa är ett allvarligt miljöhot mot den europeiska kontinenten. Motionärerna menar att ett mål måste vara att främja energihushållning och effektivare energidistribution så att det totala energianvändandet kan hållas tillbaka. I *yrkande 15* anför att regeringen bör göra större insatser för att förbättra kärnsäkerheten i Ryssland och övriga Central- och Östeuropa.

Motionärerna framhåller vidare i samma motion, *yrkande 16*, att av de medel som finns tillgängliga inom ramen för Östersjömiljarderna bör insatser göras för att öka säkerheten för kärnkraften i Sveriges närområde i Central- och Östeuropa.

Det säkerhetsfrämjande biståndet

I motion *U17 (m)* konstateras att de tre baltiska länderna önskar vinna medlemskap i Nato och det anför att det ligger i Sverige intresse att de lyckas. Motionärerna vill därför i *yrkande 1* framhålla vikten av att Sverige stöder Estlands, Lettlands och Litauens medlemskap i Nato.

I *yrkande 14* i samma motion anför att det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen bör fortsätta. I byggandet av både demokratiska försvarsmakter och civil säkerhet kan de nordiska länderna spela en viktig roll i regionens utveckling.

Motionärerna bakom motion *U18 (fp)* noterar att regeringen i propositionen lyfter fram asyl- och migrationspolitisk kompetens samt gränsbevakning och

insatser för stärkt yttre gränskontroll som viktiga områden för säkerhetsfrämjande stöd. Motionärerna menar att det finns anledning att i ett större sammanhang ställa frågan vad ett ökat samarbete på det migrationspolitiska området egentligen syftar till. De menar att svenska biståndspengar inte skall användas som ett medel för att försöka hindra att människor på flykt tar sig till Sverige. I *yrkande 4* anføres därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en utförlig redogörelse för vilka konkreta resultat som uppnåtts inom ramen för det migrationspolitiska samarbetet med Central- och Östeuropa.

Sveriges östbistånd och EU

Motionärerna bakom kommittémotion *U18 (fp)* menar att EU:s viktigaste uppgift under de närmaste åren är utvidgningen österut. Senast år 2003 måste unionen vara redo att ta emot de första kandidatländerna menar motionärerna och anser i *yrkande 1* att en tidtabell för enskilda länders medlemskap bör fastslås.

I motion *U17 (m)* anføres att det svenska stödet måste fungera som ett komplement främst till EU:s insatser för att stödja demokratins, rättsstatens och marknadsekonomins utveckling i kandidatländerna, samt ländernas förmåga att hantera EU:s gemensamma regelverk, inte minst på miljöområdet. Motionärerna menar i *yrkande 6* att de svenska stödinsatserna måste utformas i perspektiv av EU-integrationen av Central- och Östeuropa.

Östersjömiljarderna

I motion *U17 (m)* framförs ett antal kritiska synpunkter på Östersjömiljarderna. Bland annat framhålls att det har funnits brister i kontrollen och uppföljningen av projekten och att det har saknats en enhetlig rapportering. Brister har även rapporterats vad gäller ekonomisk redovisning och återbetalning av outnyttjade medel. I motionens *yrkande 15* anføres att Östersjömiljarderna bör avskaffas.

4.3 Utskottets överväganden

Inledning

Den politiska utvecklingen under hösten 1989 med Berlinmurens fall och den åtföljande politiska och ekonomiska omvandlingsprocessen i Central- och Östeuropa har medfört att den europeiska politiska kartan på ett oåterkalleligt sätt har ritats om. Omvandlingen har på ett mer konkret plan medfört att Sverige har kunnat återuppta mänskliga, kulturella och ekonomiska kontakter samt handelskontakter med Estland, Lettland och Litauen, förbindelser som av politiska skäl hade varit avbrutna under lång tid. Den har även medfört att länderna i Central- och Östeuropa har sökt och lyckats med att utveckla sina förbindelser med EU och dess medlemsländer. Framtida utvidgningar av EU kommer att medföra att många av länderna i Central- och Ös-

teuropa tar det definitiva steget in i den större familjen av europeiska stater inom ramen för EU.

2000/01:UU9

I ljuset av den politiska utvecklingen under slutet av 1980-talet i dessa länder och i synnerhet i Baltikum initierade regeringen hösten 1989 det första svenska samarbetsprogrammet med länder i Central- och Östeuropa. Tyngdpunkten lades på kunskapsutveckling. Åren 1991, 1995 och 1998 antogs nya samarbetsprogram som innebar att det svenska utvecklingssamarbetet med länder i Central- och Östeuropa utökades i väsentlig utsträckning. Det fjärde samarbetsprogrammet löper ut den 31 december 2001.

Övergripande frågor

Föreliggande proposition utgör regeringens förslag på inriktning av det femte samarbetsprogrammet med Central- och Östeuropa avseende perioden 2002–2003. I *propositionens yrkande 1* föreslår regeringen att riksdagen godkänner ett nytt program för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för denna period.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen uttalat att integrationen av länderna i Central- och Östeuropa med europeiska politiska och ekonomiska strukturer är ett övergripande mål för unionens medlemsländer och för Sverige. Sverige stöder aktivt EU:s östutvidgning och kan genom utvecklingssamarbetet underlätta för framtida EU-medlemskap för de länder som så önskar och att länder som ej söker medlemskap i EU knyts närmare den europeiska integrationen.

Utskottet menar att det alljämt är viktigt att de central- och östeuropeiska staterna i mån av behov får internationellt stöd för att fullfölja övergången till demokrati och marknadsekonomi. Liksom under den innevarande programperioden måste den nästkommande utgå från de förutsättningar som ett kommande EU-medlemskap innebär för vissa länder. Efter en första fas av stöd till i synnerhet de baltiska staternas frigörelse och den andra fasen av stöd till uppbyggnad av de demokratiska och marknadsekonomiska samhällsinstitutionerna i Central- och Östeuropa, befinner sig samarbetet i en fas av bredare Europaintegration och förestående EU-medlemskap för vissa länder. Utskottet finner att det svenska utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa är utformat i det perspektivet och välkomnar att regeringen menar att samarbetet även i fortsättningen skall präglas av detta.

Utskottet vill understryka vikten av att de länder som inte nu är aktuella för EU-medlemskap så långt som möjligt engageras i ett omfattande och nära samarbete med EU och med unionens medlemsländer. Vid utformningen av Sveriges stöd till Central- och Östeuropa är det särskilt viktigt att de nya samarbetsformerna med Ryssland, Ukraina och övriga f.d. länder i Sovjetunionen utformas med detta i åtanke. Därigenom minskas risken för att nya skiljelinjer skapas i Europa. Utskottet finner det därför positivt att regeringen i propositionen framhåller att Rysslands och Ukrainas fortsatta integration i europeiska samarbetsstrukturer är högprioriterat. Regeringen bedömer att ambitionsnivån för samarbetet med Ryssland bör öka under den kommande perioden med hänsyn till Rysslands stora betydelse för Europas stabilitet och

vikten av att strategiskt stödja reformpolitiken. Ökad stabilitet och ökat välstånd i Ryssland är ett starkt svenskt och europeiskt intresse. Utskottet delar dessa bedömningar.

Utskottet vill även i sammanhanget peka på vikten av att en stark och stabil nordeuropeisk region, karakteriserad av ett fördjupat regionalt samarbete, kan utvecklas i en fruktbar samverkan med andra delar av Europa och världen. Utskottet menar att det regionala samarbetet bör ses i ett större, europeiskt perspektiv. En sådan samverkan kan få mycket stor betydelse, både för Sverige som enskild nation och för det regionala och europeiska samarbetet i stort. Utskottet välkomnar därför regeringens strävan att förverkliga visionen om Östersjöområdet som Europas mest dynamiska tillväxtregion och att detta är en utgångspunkt för Sveriges strävan att utveckla och fördjupa samarbetet runt Östersjön.

Att förebygga konflikter, inte minst i närområdet, har varit och förblir en av de viktigaste uppgifterna för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Enligt utskottets uppfattning är utvidgningen av EU en mycket betydelsefull komponent i byggandet av en genuin, allomfattande europeisk säkerhetsordning. Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen i propositionen framhåller att Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa syftar till att öka stabiliteten och stärka säkerheten och välståndet i Europa i allmänhet och i vårt eget närområde i synnerhet.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionens yrkande 1 gällande ett nytt samarbetsprogram med Central- och Östeuropa för åren 2002 och 2003.

I *propositionens yrkande 2* föreslår regeringen att riksdagen godkänner regeringens förslag om det övergripande målet för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa (avsnitt 3 i propositionen), samarbetets huvudområden (avsnitt 4 i propositionen) och riktlinjerna för samarbetet (avsnitt 5 i propositionen).

Regeringen föreslår i propositionens avsnitt 3 att det övergripande målet skall vara att främja en hållbar utveckling, fördjupad integration och partnerskap i Östersjöområdet och dess omgivningar utifrån behoven i samarbetsländerna och med utnyttjande av den svenska resursbasen.

Regeringen föreslår i avsnitt 4 i propositionen att samarbetets huvudområden skall vara:

- gemensam säkerhet,
- demokratins fördjupning,
- ekonomisk omvandling,
- social trygghet,
- miljö,
- utbildning och forskning.

Regeringen föreslår därmed att två nya huvudområden införs i utvecklingssamarbetet, nämligen social trygghet samt utbildning och forskning.

Regeringen föreslår vidare i propositionens avsnitt 5 att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa skall styras av tre riktlinjer:

- att främja EU-anpassningen i kandidatländerna samt, vad avser Ryssland, Ukraina och Vitryssland, att främja systemförändringar och integration i europeiska samarbetsstrukturer,
- att främja relationerna med Sverige,
- att låta ett jämställdhetsperspektiv präglade samarbetet.

I motion *U18 (fp)* framhålls i *yrkande 2* att riksdagen bör formulera om de mål för östsamarbetet som regeringen beskriver i propositionen så att det tydligt framgår att målet om att skapa en demokratisk kultur är avgörande för möjligheterna att uppnå de övriga målen.

I motion *U19 (kd)* framhålls att mänskliga rättigheter och demokrati är såväl mål som medel för hållbar social utveckling. Motionärerna menar att detta ständigt bör lyftas fram i olika bi- och multilaterala utvecklingssamarbeten och anför i *yrkande 1* att respekten för de mänskliga rättigheterna förs till ett övergripande mål och antas som riktlinjer för samarbetet.

Utskottet menar att demokratiska samhällssystem är en förutsättning för stabilitet och säkerhet. Demokrati skall ses som en process på såväl nationell, regional som lokal nivå, vilken bärs upp av stabila demokratiska och rättsliga institutioner och respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna samt ges ett innehåll med hjälp av ett fungerande civilt samhälle med aktivt folkligt deltagande.

Utskottet kan vidare konstatera att den demokratiska utvecklingen i Central- och Östeuropa i allt väsentligt fortsätter i positiv riktning. I flera länder är demokratin på väg att konsolideras med flera genomförda demokratiska val och ett relativt stabilt partisystem. Det finns dock fortfarande mycket att göra för att stärka förtroendet för demokratin och för att bidra till att ett aktivt folkligt deltagande blir normen i samarbetsländerna. Det civila samhället är fortfarande i vissa länder utvecklat.

Motionärerna bakom motion *U18 yrkande 2* menar att skapandet av en demokratisk kultur är avgörande för möjligheterna att uppnå de andra målen.

Utskottet kan konstatera att ett av samarbetets huvudområden är demokratin fördjupning. Utskottet noterar att regeringen inte har gjort någon prioriteringsordning mellan huvudområdena och menar således att de alla kan bidra till att uppfylla det övergripande målet för samarbetet: att främja en hållbar utveckling, fördjupad integration och partnerskap i Östersjöområdet och dess omgivningar, utifrån behoven i samarbetsländerna och med utnyttjande av den svenska resursbasen. Utskottet delar denna uppfattning.

Utskottet vill framhålla att ett fördjupande av demokratin, liksom att säkerställa en hållbar ekonomisk omvandling, utgör de ursprungliga hörnstenarna i samarbetet. Utskottet menar att insatserna bör fokusera på att bidra till att stärka demokratiska strukturer, främja en demokratisk kultur och ett aktivt medborgerligt deltagande genom stöd till utveckling av ett väl fungerande rättssamhälle, ett starkt civilt samhälle och samarbete på lokal och regional nivå. Utskottet finner att biståndet är utformat med den inriktningen.

Vidare vill utskottet framhålla att samarbetets huvudområden – vilka redovisats ovan – förutsätter varandra och är ömsesidigt samverkande. Demokratiska samhällssystem är en förutsättning för ekonomisk och social stabilitet samt för både inre och yttre säkerhet i samarbetsländerna. Samtidigt bidrar

en ekonomiskt, social och miljömässigt hållbar utveckling i länderna till att de demokratiska strukturerna förstärks och konsolideras. Utskottet menar således att förstärkt demokrati på samma gång är mål och medel i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Det bör emellertid enligt utskottets uppfattning inte överordnas övriga centrala samarbetsområden.

Utskottet konstaterar att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa i stor utsträckning genomsyras av en strävan att främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Detta är särskilt tydligt i föreliggande proposition vad gäller de huvudområden som rör demokratis förändring och social trygghet liksom riktlinjen att allt samarbete skall präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Som exempel på samarbetsområden där ett rättighetsperspektiv spelar en avgörande roll kan nämnas det språk- och integrationsfrämjande stödet till Estland och Lettland vars syfte är att underlätta för de rysktalande icke-medborgarna att få lettiskt respektive estniskt medborgarskap samt påskynda deras integrering. Vidare lyfts det civila samhällets betydelse för en verklig demokratisering och människors möjlighet att uttrycka sig fritt fram i propositionen. Slutligen ges särskild uppmärksamhet i utvecklingssamarbetet åt grupper i samhället vars förmåga att utnyttja sina rättigheter är försvagade, såsom institutionaliserade barn, misshandlade kvinnor, funktionshindrade samt offer för sexuell exploatering genom exempelvis människohandel.

Utskottet vill framhålla att en ökad respekt för de mänskliga rättigheterna utgör ett grundläggande motiv för samarbetet. Utskottet finner att biståndet är utformat med den inriktningen.

Utskottet vill vidare framhålla att samarbetets huvudområden – vilka redovisats ovan – förutsätter varandra och är ömsesidigt samverkande. Respekt för de mänskliga rättigheterna och de demokratiska fri- och rättigheterna är förutsättningar för ekonomisk och social stabilitet och för både inre och yttre säkerhet i samländerna. Samtidigt bidrar en ekonomiskt, social och miljömässigt hållbar utveckling i länderna till att respekten för de mänskliga rättigheterna förstärks och konsolideras. Utskottet menar således att ökad respekt för de mänskliga rättigheterna på samma gång är både mål och medel i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Det bör emellertid enligt utskottets uppfattning inte överordnas övriga centrala samarbetsområden.

Utskottet finner att regeringens framställning vad gäller det övergripande målet för samarbetet, samländernas huvudområden samt riktlinjerna för samarbetet är välbalanserad och relevant.

Därmed tillstyrker utskottet propositionens yrkande 2 och avstyrker motionerna U18 (fp) yrkande 2 och U19 (kd) yrkande 1.

I *propositionens yrkande 3* föreslår regeringen att riksdagen godkänner att samarbetet huvudsakligen skall vara inriktat på Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Ukraina och Vitryssland.

Utvecklingssamarbetet med Ryssland bör alltjämt ha hög prioritet, ambitionsnivån bör vara fortsatt hög vad gäller Ukraina och insatserna kan breddas i Vitryssland framhåller regeringen. Regeringen menar även att geografisk koncentration bör eftersträvas vad gäller Ryssland och Ukraina. Kom-

plexiteten i samarbetet med dessa länder ökar också i takt med att en ökad andel av samarbetet riktar in sig på dessa länder.

Utskottet stöder regeringens förslag och tillstyrker därmed propositionens yrkande 3.

Utskottet menar att en mycket oroande utveckling under senare år är handel med kvinnor och barn (människohandel eller trafficking). Denna har utvecklats till att bli en av världens snabbast växande kriminella verksamheter, där inte minst länder i Central- och Östeuropa är hårt drabbade.

Enligt de uppskattningar som har gjorts förs årligen hundratusentals människor in i EU mot sin vilja för att utnyttjas inom bl.a. sexindustrin och som gratis arbetskraft. Bakom denna handel ligger ofta välorganiserade kriminella ligor. Hittills har det tyvärr noterats få framgångar i försöken att stävja ligornas handel med kvinnor och barn. Flera EU-länder har påbörjat bilateralt samarbete för att med gemensamma insatser försöka hindra människosmugglarnas aktiviteter. En diskussion pågår om att ge den gemensamma europeiska kriminalpolisen, Europol, en större roll i kampen mot människohandel. Även på det globala planet inom FN har problemet fått nödvändig uppmärksamhet. Utskottet kan konstatera att under år 2000 antogs, med aktiv svensk medverkan, flera viktiga instrument för att förhindra handel med människor. I FN antogs ett tillägg till konventionen om organiserad brottslighet, ett protokoll för att förhindra, förbjuda och straffa handel med människor, i synnerhet vad gäller kvinnor och barn.

Eftersom kvinnor och barn från länderna i Central- och Östeuropa är särskilt drabbade av denna människoovärdiga och kriminella verksamhet menar utskottet att kampen mot människohandel bör lyftas fram och ges en framskjutet plats i utvecklingssamarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Utskottet utgår från att så sker och menar att regeringen i en kommande redovisning till riksdagen bör redogöra för de aktiviteter på området som genomförs eller planeras för att minska människohandeln och för att hjälpa dess offer. Av redovisningen bör även framgå under vilket av samarbetets huvudområden denna verksamhet bedrivs samt huruvida den ingår i någon av riktlinjerna för samarbetet.

Biståndets långsiktiga omfattning och inriktning

I motion *U18 (fp)* yrkande 3 anförs att regeringen bör återkomma med klarare och mer utförliga motiv till varför östbiståndet kommer att skäras ner kraftigt från och med år 2004.

I motion *U17 (m)* framhåller motionärerna i yrkande 16 att handel, investeringar, politisk samverkan och utbyte på alla områden är det långsiktigt naturliga, precis som med Sveriges västliga grannländer.

Regeringen föreslår i propositionen att samarbetet med de länder som kommer att bli medlemmar i EU skall fasas ut. Regeringen anför att parallellt med utvecklingssamarbetet har handel, direktinvesteringar och kontakter expanderat mycket kraftigt utan statens tillskyndan eller finansiering och grannlandssamarbetet är redan livligt. Vidare menar regeringen att finansie-

ring i ökad utsträckning bör länkas över EU för de länder som blir medlemmar. Regeringen framhåller att takten i utfasningen bör bestämmas av beräknad tidpunkt för medlemskap, ländernas behov, efterfrågan och absorptionsförmåga samt svensk kompetens och svenskt intresse.

Utskottet vill framhålla att det bilaterala utvecklingssamarbetet med de baltiska länderna skall stödja dessa länders EU-integration. Det bilaterala stödet samordnas med stödet från EU och skall utgöra ett komplement till detta. Kunskapsöverföring utgör huvuddelen av det svenska stödet. Detta kan i vissa fall kompletteras med andra instrument för att uppnå så goda resultat som möjligt.

Utskottet noterar att den långsiktiga nivå för utvecklingssamarbetet för Central- och Östeuropa som regeringen anger i vårpropositionen år 2001 för år 2004 (400 miljoner kronor) ligger under den nuvarande nivån och den nivå som kommer att gälla under den kommande samarbetsperioden 2002–2003 (sammanlagt 1,5 miljarder kronor).

Utskottet menar att regeringens argument i första hand kan ha relevans för de länder som kommer att bli medlemmar i EU på medellång sikt. Vidare vill utskottet anföra att för dessa länder kommer tonvikten i förbindelserna att allt mindre läggas på statsstött utvecklingssamarbete och alltmer övergå i reguljärt grannlandssamarbete, dvs. samarbete utan särskilt statligt stöd. Det ligger i sakens natur att biståndet är en hjälp till självhjälp och att det kan avvecklas för de länder som uppnår en godtagbar samhällelig utvecklingsnivå och som blir medlemmar i EU.

Utskottet vill dock framhålla att flera av de länder som ingår i samarbetet inte är aktuella för medlemskap inom EU. Det gäller Ryssland, Vitryssland och Ukraina där utskottet kan konstatera att behoven är stora och kommer att så förbli under överskådlig framtid. Det finns en ökande medvetenhet om de stora behoven i Ryssland, Ukraina och Vitryssland.

Utskottet har förståelse för att regeringen i sin långsiktplanering måste ange nivåer för utvecklingssamarbetet. Utskottet menar emellertid att dessa nivåer bör betraktas som ett golv för biståndet, en lägsta möjliga nivå. Utskottet utgår från att regeringen, när det föreligger bättre information om det ekonomiska läget i Sverige för år 2004 och framåt, har en beredskap att ompröva den indikativa nivån för år 2004 och då öka omfattningen i utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa utöver den långsiktiga nivå som anges i vårpropositionen år 2001.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna U18 (fp) yrkande 3 och U17 (m) yrkande 16 kan besvaras.

Partinära bistånd

Det bistånd som förmedlas via enskilda organisationer och folkrörelser har stor betydelse för att stärka det civila samhället i mottagarländerna konstaterar motionärerna bakom motion *U18 (fp)* och menar i *yrkande 13* att de projekt som bedrivs inom ramen för de partinära stöden bör fortsätta att vara oberoende av Sidas projekt.

Regeringen konstaterar i propositionen att sedan år 1995 har bidrag getts via Sida till politiska partier eller partianknutna organisationer i Sverige som i sin tur ger stöd till sina systerorganisationer i Central- och Östeuropa. Insatserna syftar till långsiktig demokratisk uppbyggnad av ett pluralistiskt partisystem med hithörande intresseorganisationer. Tonvikten ligger på kunskaps- och institutionsutveckling, och aktiviteterna har i huvudsak bestått av policyutveckling samt organisations- och kampanjarbete. Politiska partier är de viktigaste mottagarna av stödet, men en tendens kan märkas att andelen kvinno- och ungdomsförbund samt oberoende organisationer har ökat på senare år. Värdet av stödet har förutom de rent demokratifrämjande aspekterna varit uppbyggnaden av kontaktnät mellan organisationerna.

Regeringen anför att det är av stor vikt att detta samarbete koordineras med övrigt demokratifrämjande stöd som finansieras över anslaget. Vidare anför regeringen att särskilda satsningar bör göras i länder där partisystemet är förhållandevis outvecklat. Utskottet delar dessa bedömningar.

Utskottet noterar att en utvärdering av det partinära stödet genomfördes år 2000. En av de rekommendationer som görs i rapporten är att det bör ske en ökad uppföljning av hur medel för partinära stöd används och att en transparent redovisning i efterhand kan göras över hur medlem används. Utskottet har däremot inte kunnat finna uppgifter om att någon inskränkning vad gäller partiernas förfogande över medlen, som motionärerna antyder, skulle vara aktuell.

Utskottet finner att det partinära stödet är värdefullt när det gäller att utveckla det civila samhället, partiväsendet och demokratin i mottagarländerna. Det bör enligt utskottets mening bestå. Utskottet har inte funnit att det existerar några planer på att detta stöd skulle minska eller upphöra.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U18 (fp) yrkande 13 kan besvaras.

Administrationen av biståndet

I motion *U17 (m)* framhålls att stödet till Central- och Östeuropa är av väsentligt annan karaktär än det stöd till utvecklingsländer som Sida annars har att verkställa. Motionärerna anför i motionens *yrkande 7* att det är olämpligt att stödet fortsätter att kanaliseras via Sida och att det bör överföras till UD och hanteras där i fortsättningen.

Utskottet har tidigare behandlat likartade yrkanden. I bet. 1996/97:UU16 framhöll utskottet följande:

Ansvar för genomförande av samsamarbetsinsatserna i Central- och Östeuropa var tidigare fördelat på ett stort antal myndigheter. Utskottet vill med anledning av motion U813 (m) yrkande 3 anföras att sammanslagningen av biståndsmyndigheterna, som genomfördes i juli 1995, syftade till att förbättra överblicken och underlätta samordningen av såväl utvecklingsbiståndets som östsamarbetets olika delar. Samtidigt som båda huvudområdena lades under samma myndighet, markerades östsamarbetets specifika karaktär genom att en särskild avdelning för Central- och Östeuropa inrättades. På grundval av denna nya verksamhetsorganisation av samarbetet med Central- och Östeuropa

skapades bättre förutsättningar för att anpassa verksamheten till ändrade förutsättningar.

I motionen hävdas att samarbetet med Central- och Östeuropa bättre bör integreras i UD. Den nyligen genomförda, mycket genomgripande omorganisationen av Utrikesdepartementet syftar till en integrering inte bara av olika samarbetsinsatser i samma del av världen utan av alla aspekter på Sveriges relationer med en viss grupp av länder. Sålunda ligger nu ansvaret för handläggningen av de utrikespolitiska och ekonomiska förbindelserna med de central- och östeuropeiska länderna på samma enhet som bereder ärenden inom östsamarbetet. Detta innebär att möjligheterna till effektiv styrning och nödvändig samordning avsevärt förbättrats.

Vidare vill utskottet framhålla att i svensk förvaltningstradition görs en åtskillnad mellan regeringens och de verkställande organens arbetsuppgifter. Framtagande av policyunderlag och budgetberedning hör hemma i Regeringskansliet, medan de verkställande funktionerna ligger på självständiga myndigheter. Därmed avstyrker utskottet motion U813 (m) yrkande 3.

I budgetbetänkandet för innevarande riksmöte, bet. 2000/01:UU2, framhöll utskottet med andledning av ett liknande yrkande följande:

Utskottet konstaterar att Utrikesdepartementet och Sida har huvudansvaret för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa, och de har bland annat till uppgift att bereda regeringens beslut om medelsfördelningen mellan olika organisationer som i sin tur ansvarar för planering och implementering av samarbetsinsatserna.

Utskottet menar att insatserna bör hanteras av särskilda myndigheter, som Sida och Svenska institutet, på det sätt och med den omfattning som i dag sker. Utrikesdepartementets uppgift är att utarbeta en policy och följa upp de mål som riksdagen beslutat om.

Med vad som ovan anförts avstyrks motion U509 (m) yrkande 8.

Utskottet ser ingen anledning att ändra dessa bedömningar och avstyrker därmed motion U17 (m) yrkande 7.

Handel och yttre gränskontroll

I motion *U17 (m) yrkande 2* framhåller motionärerna att de nya marknadsekonomierna är beroende av goda villkor för marknadstillträde och menar att EU:s återstående handelshinder, särskilt vad gäller jordbruks- och tekoprodukter samt stål, därför snarast bör avvecklas. Även antidumpningsåtgärder måste avskaffas, understryker motionärerna.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att de restriktioner i EU:s handel med kandidatländerna som regleras i Europaavtalen gradvis håller på att avvecklas för att säkerställa en infasning till medlemskap. Avvecklingen sker asymmetriskt, dvs. kandidatländernas skyddstullar är högre än EU:s.

Utskottet noterar att för handel med industriprodukter – med undantag av textilier, kol och stålprodukter – avskaffades i princip tullar och kvoter när avtalen trädde i kraft. I vissa fall tillämpar avtalet en tioårig övergångsperiod, men därefter råder frihandel. För Estland gäller frihandel direkt. För Lettland gäller en fyraårig övergångsperiod från avtalets ikraftträdande. För Slovenien och för Litauen gäller en sexårig övergångsperiod från avtalets ikraftträdande.

För jordbruksprodukter gäller däremot inte frihandel, noterar utskottet vidare. Parterna ger varandra koncessioner – tullsänkningar eller förmånskvoter – för ett antal produkter. Dessa produkter specificeras i varulistor i bilagor och protokoll till avtalen. Dessa listor är asymmetriskt utformade för att ge kandidatländerna möjlighet att exportera sina jordbruksprodukter till EU.

Utskottet kan dock konstatera att trots detta har kandidatländernas import från EU ökat betydligt mer än exporten. Förhandlingar om nya koncessioner för handeln med jordbruksprodukter respektive bearbetade jordbruksprodukter, fisk samt vin och sprit sker successivt. De varor som är aktuella listas i speciella tilläggsprotokoll till avtalet. Dessa listor omförhandlades senast under år 2000, enligt vad utskottet inhämtat. I kommissionens förhandlingsmandat framhölls det önskvärda i att nå en rättvis jämvikt mellan exportintressen i EU respektive kandidatländerna för att uppnå en bättre balans i handeln mellan dessa. Enligt vad utskottet inhämtat pågår under andra kvartalet 2001 fiskeförhandlingar om nya koncessioner.

Utskottet konstaterar att Europaavtalen är kompatibla med WTO. I Europaavtalen finns regler om att inga tullar eller kvoter får nyintroduceras eller givna förmåner försämrats.

Vad gäller antidumping tillämpar EU strafftullar på olika varor gentemot de nya marknadsekonomierna. Utskottet finner att regeringen verkar aktivt mot att tillämpa sådana åtgärder men när rådet fattar beslut med enkel majoritet i dessa frågor har Sverige begränsade möjligheter att påverka slutresultatet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 2 kan besvaras.

I *yrkande 3* menar motionärerna att om något av kandidatländerna blir medlem i EU senare än andra får det inte innebära att handeln återregleras.

Utskottet konstaterar att den största delen av handeln mellan EU och kandidatländerna i dag är fri i enlighet med Europaavtalen. Någon omfattande återreglering kan det således inte bli fråga om.

Skulle det visa sig att t.ex. Tjeckien och Slovakien inte blir medlemmar vid samma tidpunkt kan en diskussion om övergångsåtgärder bli aktuell.

Utskottet har dock inhämtat att det är regeringens ståndpunkt att en intern återreglering kandidatländer emellan i görligaste mån skall undvikas under den övergångsperiod detta blir aktuellt.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 3 kan besvaras.

I *yrkande 4* i samma motion anförts att Polens och Litauens öppna handel med Kaliningrad bör kunna fortsätta när de blir EU-medlemmar.

Utskottet vill framhålla att det är ett svenskt intresse att Litauen och Polen så snart som möjligt blir medlemmar i EU. Det kan de endast bli genom att anta EU:s regelverk, inklusive de delar som rör relationerna med Ryssland och Kaliningradområdet. Utskottet konstaterar att den gemensamma handelspolitiken innebär att nya medlemsländer måste ansluta sig till de avtal med tredje land som EU har.

Utskottet finner att regeringen bl.a. av detta skäl arbetar för att inom ramen för EU:s Rysslandsrelationer se över hela unionens relationer med Kaliningrad. Detta arbete pågår för närvarande inom ramen för EU:s partnerskaps- och samarbetsavtal med Ryssland och syftar bl.a. till att underlätta att mänskliga och kommersiella kontakter med Kaliningrad så långt det är möjligt bibehålls även efter det att Polen och Litauen träder in i unionen. Avtalet syftar på sikt till att etablera ett frihandelsområde mellan EU och Ryska Federationen. Utskottet välkomnar detta arbete.

Utskottet menar att vad gäller handeln innebär Polens och Litauens EU-inträde ökade möjligheter för Kaliningrad snarare än ökade problem. Eftersom EU i dag tillämpar lägre MGN-tullar (Mest Gynnad Nation) gentemot Ryssland än vad Polen och Litauen gör kommer villkoren för rysk export (inklusive från Kaliningrad) att förbättras efter dessa länders EU-inträde.

Utskottet är dock medvetet om att de Schengenregler för personers rörlighet som Litauen och Polen måste anpassa sig till vid ett medlemskap i EU är problematiska för de boende i Kaliningrad. Det är därför betydelsefullt, menar utskottet, att inom ramen för EU:s regelverk finna en lösning för viseringsfrågan som innebär minsta möjliga avbräck i de väl etablerade kontakterna över gränserna. Detta är viktigt inte minst för att säkra att Kaliningrad kan dra nytta av de positiva effekter som EU:s utvidgning kommer att föra med sig för regionen. Utskottet menar att det är av vikt att frågan uppmärksammas av EU:s medlemsländer och av unionens institutioner samt att konstruktiva lösningar på det potentiella problemet uppnås.

Utskottet vill i sammanhanget även framhålla att regeringen nyligen fattat beslut om att öppna ett svenskt generalkonsulat i Kaliningrad, vilket medför en bevakning i området.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 4 kan besvaras.

I motionen framhålls vidare i *yrkande 5* att EU:s yttre gränsskydd skall utformas med hänsyn tagen till att människors traditionella kontakter, handel och rörlighet inte får inskränkas på ett orimligt sätt.

Utskottet konstaterar att dagens kandidatländer ställs inför relativt hårda krav att anta EU:s regelverk med avseende på relationer med tredje land. Bland annat höjs gränsbevakningen österut och visumregimer med grannländerna måste harmoniseras med EU:s regelverk. Samtidigt har flera av de aktuella länderna intensiva förbindelser österut, och i flera fall är den statsbärande nationella gruppen spridd även öster om landets gränser (t.ex. etniska polacker bosatta i dagens Ukraina).

Utskottet vill framhålla att Sverige inom ramen för utvidgningsprocessen har betonat vikten av samarbete och integration även med de östeuropeiska länder som i dag inte är aktuella som kandidatländer. Detta återspeglas även av det faktum att Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete – förutom till kandidatländerna – även i stor utsträckning går till Ryssland, Vitryssland och Ukraina.

Utskottet vill även framhålla att Sverige verkar aktivt i EU-samarbetet för att det skall vara möjligt att inom ramen för EU:s gällande regelverk underlätta de mänskliga och kommersiella kontakterna mellan kandidatländerna

och deras grannar i öst. Ett konkret exempel på detta kan vara att utfärda viseringar gällande för upprepade besök för medborgare från t.ex. Ukraina till Polen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 5 kan besvaras.

Sociala frågor och smittskyddsfrågor

I motion *U17 (m) yrkande 8* anføres att utvecklingen av goda sociala skydd bör främjas. I *yrkande 9* i samma motion menar motionärerna att svenskt utvecklingsbistånd till Central- och Östeuropa bör ha en tydlig inriktning på att stödja smittskyddsarbete, särskilt vad gäller hiv/aids och TBC.

Utskottet konstaterar att i föreliggande proposition framhålls att en god utveckling på det sociala området är nödvändig för att skapa legitimitet för reformprocessen och för anpassningen till EU i samarbetsländerna och att satsningen på det sociala området därför bör fortsätta. Stödet bör även fortsättningsvis koncentreras till områden som bistår ländernas egna strävanden till reformering av hälso- och sjukvård och social omsorg, med tonvikt på kunskapsöverföring och systemförändring.

Utskottet kan vidare konstatera att bland annat på socialtjänstområdet har Sverige en unik kompetens som är efterfrågad i samarbetsländerna. Nya initiativ har under det gångna året tagits av Sida för att i utvecklingssamarbetet öka inriktningen på hjälp till utsatta barn i bland annat Ukraina, Ryssland och Lettland. Resultaten av projekten bekräftar de svenska erfarenheternas relevans.

Utskottet har inhämtat att omfattande samverkansprojekt har genomförts av Sida i samarbete med Världsbanken. Projekten har bland annat rört hälsosektorns omstrukturering och pensionssystemets omläggning i Lettland samt motsvarande omstrukturering av hälsosektorn respektive uppbyggnaden av en modern socialförvaltning och socialtjänst på kommunal nivå i Litauen.

Även den allvarliga smittskyddssituationen i samarbetsländerna i Central- och Östeuropa uppmärksammas av regeringen i propositionen. Regeringen framhåller att särskilda insatser bör göras på detta område, inte minst av förebyggande art. Inom folkhälsoområdet är preventiva insatser såsom sexualupplysning av särskild vikt. Utskottet välkomnar dessa ställningstaganden från regeringens sida.

Utskottet har erfårit att denna typ av insatser redan genomförs i Estland och Ryssland, och internationella kurser med temat reproduktiv hälsa genomförs varje år med deltagare från hela regionen. Satsningar sker också inom ramen för Östersjöstaternas råd där en särskild aktionsgrupp har lagt fram ett handlingsprogram och fortsätter att samordna insatser för kontroll av smittsamma sjukdomar i regionen. Insatser görs även genom ett nordiskt-baltiskt projekt som syftar till att stärka de nationella tuberkulosprogrammen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkandena 8 och 9 kan besvaras.

Ett flertal motioner behandlar barns och ungdomars situation i Central- och Östeuropa.

Motionären bakom motion *U221 (kd) yrkande 12* anför att regeringen i grannlandssamarbetet och inom EU bör verka för ett förebyggande arbete mot ungdomskriminaliteten, för ett rättssystem som ger större möjlighet till rehabilitering av unga brottslingar och för att en handlingsplan antas i detta syfte. I motion *U17 (m) yrkande 10* anføres att barnperspektivet bör genomgå såväl EU:s som Sveriges stöd till utvecklingen i Central- och Östeuropa. I motion *U18 (fp) yrkande 10* anføres att respekten för de mänskliga rättigheterna, även barnens rättigheter, i högre grad bör uppmärksammas inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa. Även i motion *U19 (kd) yrkande 2* anføres att ökade insatser bör göras som skall vara speciellt riktade mot barnens situation i Central- och Östeuropa.

Utskottet kan inledningsvis i denna del konstatera att utvidgningen är en högt prioriterad fråga för Sverige. Sverige har som föresats att öka takten i förhandlingarna, så också vad gäller kapitel 24 om rättsliga och inrikes frågor. Detta utan att för den skull göra avkall på kraven på kvalitativa rättsstatssamhällen där även ungdomars rätt tas till vara i kandidatländerna.

Utskottet vill framhålla att rättsväsendet i mångt och mycket utgör det nav kring vilket en stor del av EU-samarbetet kretsar. Saknas väl fungerande rättssystem, kan kandidatländerna inte heller förväntas uppfylla andra centrala delar av EU:s gemensamma regelverk. Av det skälet kan resultatet av förhandlingarna vad gäller rättsväsendet få långtgående konsekvenser för hela utvidgningsprocessen. På så sätt kommer även ungdomars situation i fokus i förhandlingarna och krav på åtgärder kommer att riktas till kandidatländerna under förhandlingens gång.

Rättsväsendenas ineffektivitet och allmänhetens låga förtroende för domstolarnas arbete i kandidatländerna är synnerligen bekymmersamt, menar utskottet. Omfattande och grundläggande förändringar behöver komma till stånd på rättsväsendets område i alla kandidatländer. Detta gäller bland annat behandlingen av ungdomsbrottslingarna.

Utskottet noterar att Sverige sedan ett par år tillbaka ger bistånd till de baltiska länderna på området. Sveriges insatser härvidlag kan dock endast ses som ett stöd till de reformer som måste genomföras av balterna själva. Det är därför viktigt, menar utskottet, att understryka att de baltiska länderna och övriga kandidatländer själva måste avsätta tillräckliga resurser för att komma till rätta med bristerna. Icke desto mindre menar utskottet att även framdeles bör Sverige prioritera samarbetet med de baltiska länderna på det rättsliga och inrikes området.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att barnkonventionen utgör basen för regeringens arbete för barnens rättigheter såväl nationellt som internationellt. År 1998 påbörjades inom UD en översyn av barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet, Barnprojektet. Målet är att utforma en sammanhållen policy för barnfrågor och att utveckla ett systematiskt barn- och barnrättsperspektiv i det internationella utvecklingssamarbetet. Arbetet bedrivs på kort, medellång och lång sikt fram till hösten år 2001 då FN:s gene-

ralförsamling håller en specialsession kring uppföljningen av barntoppmötet – UNGASS 2001. Översynen kommer, enligt vad utskottet erfarit, att redovisas i en skrivelse till riksdagen och har bland annat resulterat i särskilda utbildningssatsningar på kompetens- och metodutveckling i utrikesförvaltningen sedan 1999.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att det inom EU pågår ett mångfacetterat arbete kring barnets rättigheter. Kommissionen arbetar med flera studier om barnets situation, bland annat om barnsoldater och sexuell exploatering av barn. Förslag har kommit om att inrätta en särskild ”barnansvarig” för att följa upp barnkonventionen. Frankrike och Italien har fört fram att Unicef-stödda Innocentoinstitutet kunde bilda ett europeiskt samordningscentrum för bland annat barnfrågor.

Utskottet kan vidare konstatera att regeringen inom ramen för EU-ordförandeskapet uppmärksammar barnets rättigheter. Regeringen har ställt sig positiv till utformandet av en strategi för barnens rättigheter inom EU. Utskottet välkomnar detta initiativ.

Utskottet har uppmärksammat att barnens situation har försämrats i samarbetsländerna i Central- och Östeuropa. Åtgärder för att förbättra barnens situation bör därför höra till de högst prioriterade insatserna på det sociala området i samarbetet med regionen.

Utskottet anser det även vara av yttersta vikt att Sverige bidrar till skapandet av trygga uppväxtförhållanden för barnen i vårt närområde. Sverige har också kunnande och relevant erfarenhet av frågor som rör barnens situation. Stöd bör i första hand inriktas på övergripande system- och organisationsutveckling.

Utskottet har inhämtat att ett flertal insatser med specifik inriktning på barn har genomförts. Ett barnrättsperspektiv har använts i projektförberedande arbete i Lettland och Ryssland. Främjande av barnens rättigheter återfinns också som en del i insatser generellt inriktade på utveckling av socialtjänst och utbildning i socialt arbete. Som exempel medverkar en svensk socialhögskola i ett metodutvecklingsarbete inom socialtjänsten, bland annat med fokus på barn och ungdomar, i S:t Petersburg. Även Lettland och Estland har tagit del av liknande insatser. Vidare står angivet i landstrategierna för de baltiska länderna att insatser för att förbättra situationen för barn och ungdomar bör genomföras med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter. Det omfattande vänortssamarbetet och frivilliga organisationers arbete utgör också viktiga kanaler för insatser för barn och ungdomar.

Det är även viktigt att framhålla att många insatser på det sociala området har en avgörande betydelse för barnens situation utan att vara direkt riktade mot barn. Utveckling av socialförsäkringssystem och hälsovård, förebyggande åtgärder mot TBC och andra smittsamma sjukdomar samt insatser mot alkoholism och drogmissbruk är exempel på sådana insatser.

Utskottet finner sammanfattningsvis att det är en stor bredd på de direkta insatser som görs för att förbättra situationen för barn och ungdomar. Därtill kommer de positiva indirekta effekter som följer av förbättrade sociala insatser, förstärkta insatser inom utbildningsväsendet och till följd av det regelverk som måste antas inför ett lands medlemskap i EU.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U221 (kd) yrkande 12, U17 (m) yrkande 10, U18 (fp) yrkande 10 samt U19 (kd) yrkande 2 kan besvaras.

2000/01:UU9

Mänskliga rättigheter

Motionärerna bakom motion *U17 (m)* menar i *yrkande 13* att den svenska regeringens kritik av kränkningar av de mänskliga fri- och rättigheterna inte skall vara mildare än den som förs fram från Europarådet och OSSE.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att utrikesförvaltningen noga följer utvecklingen beträffande mänskliga fri- och rättigheter i Ryssland. Detta sker bl.a. genom nära kontakter med frivilligorganisationer verksamma i Ryssland. Det sker också genom att särskilt bevaka utvecklingen i enskilda fall av principiell betydelse. Syftet med den kontinuerliga bevakningen är att söka skaffa en heltäckande bild av situationen, som underlag för Sveriges agerande såväl bilateralt i förhållande till Ryssland som inom ramen för relationerna EU – Ryssland samt inom internationella organisationer som Europarådet, OSSE och FN.

Utskottet noterar att på senare tid har från svensk sida även funnits anledning att i dialogen med ryska företrädare uttrycka oro över läget för oberoende medier i Ryssland, liksom för det civila samhället generellt.

Vidare vill utskottet framhålla att Sverige bidrar konkret till att stärka det civila samhället i Ryssland, bl.a. genom stöd till fortbildning av ryska journalister och bidrag till svenska frivilligorganisationers samarbete med ryska parter.

Utskottet vill även framhålla att Sveriges agerande inom EU, i synnerhet under det svenska ordförandeskapshalvåret, bl.a. har väglets av en strävan att nå enighet inom unionen om en samsyn och ett gemensamt agerande gentemot Ryssland, i första hand i syfte att fördjupa relationerna mellan EU och Ryssland.

EU:s Rysslandspolitik kan dock inte enbart präglas av samarbete, menar utskottet. Det måste även finnas en beredskap till kritik av Ryssland när sådan är befogad. Därför finner utskottet det positivt att uppriktighet och tydlighet i dialogen har varit viktiga nyckelord för det svenska EU-ordförandeskapet. Detta gäller inte minst situationen beträffande de mänskliga fri- och rättigheterna i Ryssland.

Utskottet noterar att bilateralt har Sverige främst agerat genom att ta upp situationen beträffande mänskliga fri- och rättigheter i den fortlöpande dialogen med Ryssland. Detta har i synnerhet gällt – och gäller alltjämt – läget i Tjetjenien. Utskottet välkomnar detta eftersom läget där fortfarande är mycket allvarligt och enär rapporter från området inger oro vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

Utskottet noterar att bl.a. på svenskt initiativ har sålunda Allmänna rådet vid olika tillfällen antagit slutsatser där tydlig kritik uttalats mot Ryssland för hanteringen av Tjetjenien-konflikten. Sverige har också medverkat till en lång rad EU-uttalanden i olika internationella forum – bl.a. OSSE och Europarådet – om främst Tjetjenien. Såväl år 2000 som under 2001 som EU-ordförande, har Sverige spelat en aktiv roll i behandlingen av Tjetjenien-

frågan i FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Beträffande läget för oberoende medier har EU agerat tydligt, bl.a. i uttalanden vid två tillfällen under det svenska ordförandeskapet men också direkt till ryska företrädare vid kontakter på ministernivå mellan EU-ordförandeskapet och Ryssland.

Utskottet menar att det har varit av stort värde att EU:s medlemsstater har kunnat agera gemensamt i frågan om Tjetjenien, liksom i övrigt beträffande situationen för de mänskliga fri- och rättigheterna i Ryssland. EU:s politiska tyngd medför att unionens synpunkter och kritik har större möjligheter att vinna gehör och påverka Ryssland, än om samma budskap enbart hade framförts från enskilda medlemsstater.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 13 kan besvaras.

I motion *U18 (fp) yrkande 5* anförs att respekten för de mänskliga rättigheterna i högre grad bör uppmärksammas inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa. Detta gäller avskaffande av dödsstraffet (*yrkande 6*), minoriteters rättigheter (*yrkande 7*), funktionshindrades rättigheter (*yrkande 8*), människohandel och kvinnors rättigheter (*yrkande 9*), homosexuellas rättigheter (*yrkande 11*) och situationen i fångelser (*yrkande 12*).

Utskottet vill inledningsvis framhålla att kandidatländernas anslutningsprocess till EU utgör ett centralt instrument i arbetet med mänskliga rättigheter. För att uppnå medlemskap i EU måste kandidatländerna uppfylla bl.a. kriterier för upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna. Kandidatländernas framsteg i denna process utvärderas årligen av kommissionen avseende uppfyllnaden av de s.k. politiska Köpenhamnskriterierna. Dessa inkluderar bl.a. respekten för de mänskliga rättigheterna för alla medborgare, även för nationella minoriteter.

Såväl den ekonomiska tillväxten i kandidatländerna som en framtida EU-anslutning och vägen dit innebär också allt större möjligheter till förbättringar vad gäller att öka respekten för de mänskliga rättigheterna. Således utgör unionens utvidgningsprocess en mycket viktig del i att förbättra förhållandena.

Utskottet vill vidare framhålla att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa i hög utsträckning genomsyras av en strävan att främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Detta kan märkas inom samarbetsområden såsom rättssamarbetet, riktlinjen att allt samarbete skall präglas av ett jämställdhetsperspektiv, ny fokusering på problematiken kring människohandel, i synnerhet handel med kvinnor och barn, fokusering på barn på institution med mera.

Vad gäller yrkande 6 om avskaffande av dödsstraffet vill utskottet erinra om att denna fråga har behandlats av utskottet vid ett flertal tillfällen, senast i bet. 2000/01:UU10. Utskottet framhåller där att det ser med oro på det faktum att det fortfarande förekommer dödsstraff i flera länder och fortsätter:

Avskaffande av dödsstraffet är en prioriterad uppgift för Sverige i arbetet med att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna, och det har även upphöjts till en angelägen fråga under det svenska ordförandeskapet i Europeiska unionen. EU har intagit en ledande roll i kampen för dödsstraf-

fets avskaffande. Allmänna rådet antog i juni 1998 riktlinjer för agerande gentemot tredje land och i enlighet med riktlinjerna sker i dag ökad samordning inom EU i dessa frågor.

Utskottet konstaterar att det svenska arbetet för ett avskaffande av dödsstraffet bedrivs i flera internationella organisationer, såsom FN, Europarådet och OSSE. På EU:s initiativ har FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna under en följd av år antagit resolutioner om dödsstraffet, senast resolution 2000/65. I resolutionen uppmanas de stater som fortfarande tillämpar dödsstraff att införa ett moratorium. Utskottet har inhämtat att Sverige, i egenskap av EU-ordförande, under våren 2001 avser att lägga fram en ny resolution mot dödsstraffet i kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Inom ramen för Europarådet lade Sverige nyligen fram ett förslag om ett nytt tilläggsprotokoll till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, detta för att vidga skrivningen i protokoll 6 som i nuvarande lydelse endast avser förbud mot dödsstraff i fredstid.

Utskottet kan konstatera att det svenska EU-ordförandeskapet var framgångsrikt och att FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna antog en resolution mot dödsstraffet vid sessionen första halvåret 2001. Viktiga punkter i resolutionen är att dödsstraff ej skall utdömas vad gäller personer under 18 år och ej heller när det gäller psykiskt funktionshindrade personer.

I motionen anförs att påtryckningar bör göras för att avskaffa dödsstraffet i Vitryssland.

Utskottet konstaterar att antalet stater som avskaffar dödsstraffet eller begränsar dess tillämpning växer hela tiden. Denna trend har varit särskilt stark i Central- och Östeuropa där Vitryssland nu är det enda land som verkställer avrättningar. Utskottet har erfarit att regeringen aktivt arbetar med att förmå stater som verkställer avrättningar att som ett första steg inrätta ett moratorium för att på sikt avskaffa dödsstraffet helt. Mycket av arbetet samordnas numera inom EU i enlighet med de riktlinjer för agerande mot dödsstraffet gentemot tredje land som antogs av EU:s Allmänna råd i juni 1998. Arbetet mot dödsstraffet i Vitryssland bedrivs främst i internationella forum, i FN och i Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE).

I yrkande 7 framhålls minoriteters rättigheter. Utskottet konstaterar att en viktig del av utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa är att främja respekt för minoriteters rättigheter.

Diskriminering och fördomar drabbar fortfarande i hög grad romer i Slovakien, Ungern, Rumänien, Bulgarien och Tjeckien. Romerna har mycket lägre levnadsstandard och en oproportionerligt hög andel arbetslösa och analfabeter. Tillgång till utbildning, sysselsättning och offentliga tjänster hindras ofta. Det finns vissa tecken på systematisk segregering, till exempel genom att man ibland felaktigt skickar romska barn till särskolor.

Utskottet menar att romernas situation i Central- och Östeuropa är bekymmersam. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att Sverige gör en rad insatser, båda bilateralt och genom EU, för att förbättra romernas levnadsvillkor. I propositionen om Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa, identifieras Polen, Ryssland, Ukraina, Vitryssland samt de baltiska länderna som prioriterade för Sveriges arbete. Av dessa länder är det bara Polen som har en nämnvärd andel av befolkningen som är romer. Utskottet konstaterar emellertid att i Polens fall är antalet romer blygsamt i

förhållande till situationen i Rumänien, Bulgarien, Ungern, Slovakien och Tjeckien.

Utskottet vill framhålla att Sverige, genom EU, bidrar till en betydlig insats för romerna. Åren 1999 och 2000 allokerades 10 miljoner euro respektive 13 miljoner euro till roma-relaterade projekt i Central- och Östeuropa genom PHARE-programmet. För 2001 antas denna summa bli ännu högre. Sverige genomför också ett kontinuerligt arbete på den politiska nivån i Sveriges förhållande till kandidatländerna. Det görs även punktinsatser bland annat i form av seminarier och stöd till utgivning av böcker.

I yrkande 8 anförs att funktionshindrades situation, särskilt de som lever på institution, bör uppmärksammas i högre grad inom ramen för utvecklings-samarbetet med Central- och Östeuropa.

Utskottet kan inledningsvis i denna del konstatera att stöd till särskilt utsatta grupper i samhället, såsom funktionshindrade, misshandlade kvinnor, institutionaliserade barn samt kvinnor och barn som utsatts för sexuell exploatering, ges uppmärksamhet i föreliggande proposition.

Utskottet har erfarit att Sida genomför en rad insatser till förmån för funktionshindrade. Här kan nämnas ett projekt i Litauen där en svensk socialhögskola deltar för att utveckla en modell för kommunbaserat socialt arbete för att minska antalet personer med fysiska eller mentala funktionshinder som är hänvisade till ett liv på institution. Sida stöder även institutet Early Intervention Institute (EII) i S:t Petersburg som arbetar med att förbättra vården av barn i åldern 0–4 år med psykosociala och funktionella handikapp. Hittills har 20 polikliniker och barnsjukhus i S:t Petersburg haft personal under utbildning vid EII. Utbildnings- och socialministerierna vill utveckla verksamheten som en nationell modell för det förebyggande arbetet och som ett alternativ till institutionsvården. Ett magisterprogram med inriktning mot handikappförebyggande åtgärder har vidare utvecklats i samarbete med universitetet i Karlstad.

En väg mot att förbättra funktionshindrade personers situation i hela Europa är EU-utvidgningen. Därigenom måste kandidatländerna uppfylla kriterier för upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna. Den ekonomiska tillväxten i kandidatländerna ger också allt större möjligheter till förbättringar.

Att förhandla om medlemskap innebär att kandidatländerna förklarar sig villiga att anta EG:s hela regelverk. Därmed accepterar kandidatländerna också de bestämmelser som reglerar handikappfrågor inom EG.

När det gäller funktionshindrade personers situation regleras detta generellt sett i Romfördragets artikel 13. Inom ramen för den inre marknaden finns även direktiv där funktionshindrade berörs. EU har i sina gemensamma positioner beträffande kapitel 13 (socialpolitik) betonat vikten att kandidatländerna tar över EG-regelverket och har uppmanat dem att bekämpa diskriminering på dessa områden samt att leverera information till unionen om de åtgärder som vidtas.

När kandidatländerna förklarar att de accepterar regelverket innefattar det att de även skall införliva och tillämpa allt som ingår i regelverket när de blir medlemmar. I synnerhet under senare tid har betoning också lagts på övervakningen av att kandidatländerna lever upp till sina åtaganden.

I yrkande 9 i motionen anförs att Sverige inom ramen för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa i högre grad bör uppmärksamma problemet med människohandel, i synnerhet handel med kvinnor.

Utskottet har tidigare i detta betänkande redogjort för sin principiella syn vad gäller människohandel, särskilt vad gäller kvinnor och barn. Utskottet menar att det är viktigt att ökade ansträngningar för att komma till rätta med problematiken kring människohandel i Central- och Östeuropa görs inom alla områden: lagstiftning, migrationsarbete, det sociala området, jämställdhet och ekonomisk utveckling. Utskottet finner att detta perspektiv präglar också regeringens politik mot människohandel i Central- och Östeuropa.

Utskottet har inhämtat att ett flertal direkta åtgärder med den inriktning motionärerna efterfrågar har vidtagits. Som exempel kan nämnas det stöd som under ett flertal år har givits till Stiftelsen Kvinnoforums nätverksaktiviteter mot handel med kvinnor och barn i Östersjöregionen. Östersjöstaternas råd har vidare skapat en expertgrupp mot människohandel som leds av Sverige. Denna grupp arbetar inom ramen för aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöstaternas råd och har till uppgift att förbättra informationsutbytet mellan de berörda länderna.

Människohandel har även utsetts till en prioriterad fråga under det svenska ordförandeskapet i EU. Ett flertal EU-relaterade aktiviteter har förekommit under våren 2001. Människohandel fanns exempelvis med på agendan vid det informella rådsmötet för rättsliga och inrikes frågor i Stockholm i februari 2001. Prioritet har även givits till förhandlingar om kommissionens förslag till rambeslut om straffrättsliga åtgärder mot människohandel. Frågan har också förts fram vid ett flertal tillfällen med kandidatländerna, exempelvis på rådsmötet om rättsliga och inrikes frågor i mars.

Utskottet noterar att Sverige är aktivt inom internationella forum där människohandel tas upp. I december 2000 undertecknades FN-konventionen om organiserad brottslighet, med tilläggsprotokoll om människohandel. Sverige spelade en aktiv roll under förhandlingarna om bl.a. definitionen av människohandel som företeelse, vilket slutade med att en förhållandevis vid definition antogs.

Utskottet vill även framhålla att Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE) i sin verksamhet i Central- och Östeuropa också har uppmärksammat problemet under senare år. Vidare noterar utskottet att Sverige under OSSE:s toppmöte i Istanbul 1999 och ministerrådsmötet i Wien 2000 aktivt verkade för att ett dokument där OSSE åtar sig att förebygga och bekämpa människohandel skulle antas, vilket också gjordes i Wien. Detta har enligt vad utskottet erfarit följts upp med ökad aktivitet av OSSE:s demokratiinstitut ODIHR som driver projekt mot människohandel, med särskilt fokus på förebyggande åtgärder, i stora delar av Central- och Östeuropa.

Yrkande 11 i samma motion behandlar de homosexuellas rättigheter i Central- och Östeuropa.

Utskottet vill framhålla att frågan om de sexuella minoriteternas situation är en viktig del av de politiska Köpenhamnskriterierna för medlemskap i EU. Grunden för kandidatländernas åtaganden utgörs av artikel 13 i Romfördraget. I EU:s stadga om grundläggande rättigheter, proklamerad vid toppmötet

i Nice i december förra året, fastslås bl.a. att det inte är tillåtet att diskriminera människor på grund av deras sexuella läggning.

Utskottet konstaterar att EU i utvidgningsförhandlingarna har betonat att alla människors lika värde och rättigheter är en viktig del av de politiska kriterierna och uppmanat kandidatländerna att vidta åtgärder för att bl.a. bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning. Kommissionen har i sina översynsrapporter, bl.a. avseende Rumänien, konstaterat att vissa framsteg gjorts men framhållit att fortsatta ansträngningar är nödvändiga.

Enligt vad utskottet erfarit har ett lagförslag om avkriminalisering antagits av det rumänska parlamentets deputeradekammare under år 2000. Ärendet ligger under 2001 för behandling i senaten.

Vidare har utskottet inhämtat att frågan togs upp under statsministerns överläggningar med sin rumänske kollega i Stockholm i april 2001. Den rumänske premiärministern uttalade då sitt stöd för en anpassning till EU:s miniminivå. Enligt uppgift avser senaten att besluta om en avkriminalisering före utgången av maj månad 2001. Utskottet utgår från att regeringen fortsatt kommer att följa att Rumänien och övriga kandidatländer lever upp till sina åtaganden härvidlag.

I motionens yrkande 12 anförs att Sverige inom ramen för utvecklings-samarbetet med Central- och Östeuropa bör verka för förbättrade fängelse-förhållanden.

Utskottet vill inledningsvis i denna del framhålla att utvecklings-samarbetet inom rättsområdet är en av huvudkomponenterna inom det demokratifräm-jande stödet i samarbetet med Central- och Östeuropa och anses vara mycket framgångsrikt. Kriminalvårdsstyrelsen har med hjälp av finansiering från Sida utvecklat ett samarbete med de tre baltiska staterna där fokus ligger på kvaliteten på fängelsevården och alternativa straffformer. Samarbetet visar på goda resultat. Litauen har bl.a. fått en lagstiftning om behandling av unga kriminella vilken är anpassad till FN:s konvention om barns rättigheter. Eftersom ungdomarna ofta erhåller dålig vård och utbildning på anstalterna, är det svårt att återintegrera dem i samhället. I april år 2000 var därför tolv personer från litauiska utbildningsministeriet i Stockholm för att se hur Sve-rige arbetar med kriminellt belastade ungdomar. Programmet innehöll en bred provkarta på olika insatser från slutenvård till öppna former. Särskilda verksamheter för flickor ingick också. Särskilt intresse väckte relationerna mellan ungdomarna och personalen och den positiva människosyn som präg-lade arbetet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U18 (fp) yrkandena 5–9, 11 och 12 kan besvaras.

Miljöfrågor och kärnsäkerhet

I motion *U17 (m) yrkande 11* anförs vikten av att upprätta en gemensam elmarknad kring Östersjön genom att elnäten binds samman genom Baltic Ring-projektet.

I riksdagens energipolitiska beslut år 1997 (prop. 1996/97:84, bet. 1996/97:NU12, rskr. 1996/97:212) angavs riktlinjer för en minskad klimat-

påverkan från energisektorn. Sverige borde, som medlem i EU, verka för en gemensam klimatpolitik, effektiva styrmedel och samverkan med andra länder genom s.k. gemensamt genomförande. Energipolitiskt motiverade internationella klimatinsatser ingår som en viktig del i strategin för minskad klimatpåverkan från energisektorn. Insatserna skall huvudsakligen inriktas på bilateralt och multilateralt samarbete inom ramen för klimatkonventionen.

Utskottet konstaterar att det i 1997 års energipolitiska riksdagsbeslut också anges att det är av stort svenskt intresse att minska riskerna med kärnkraften i Baltikum och Östeuropa samt att utveckla ett energisystem kring Östersjön som är säkert, väl dimensionerat och ekologiskt uthålligt. Vidare framhålls att Sverige aktivt skall verka för en integrering av de nationella energisystemen i Norden och Östersjöregionen.

Det s.k. Baltic Ring-projektet, dvs. en framtida sammankoppling av elnätet i länderna runt Östersjön, bedrivs i samarbete mellan elföretagen i regionen. Utskottet har inhämtat att en kontinuerlig dialog om projektet förs mellan industrin och berörda regeringar, bl.a. inom ramen för det nordiska samarbetet och inom det mellanstatliga energisamarbetet i Östersjöregionen.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 11 kan besvaras.

I motion *U17 (m)* anføres i *yrkande 12* att Sverige inte bör använda stödet till Central- och Östeuropa för att smita undan sina åtaganden under Kyotoprotokollet.

Utskottet har nyligen i sitt betänkande 2000/01:UU11 bl.a. behandlat frågor kring Kyotoprotokollet, åtgärder för att minska utsläpp av växthusgaser och handel med utsläppsrättigheter.

Utskottet konstaterade därvid att arbetet med klimatförändring utgör en angelägen utmaning som är länkad till den ekonomiska globaliseringen. Den höjda temperaturen i atmosfären får bl.a. till följd att glaciärer smälter, havsnivån stiger och ökenspridningen förvärras. FN:s klimatpanel, IPCC, värderar information och rapporter om klimatfrågor från över 2000 forskare från hela världen och anser det vara vetenskapligt fastlagt att klimatet kommer att förändras utöver naturliga variationer på grund av människans stora utsläpp av växthusgaser, främst koldioxid, som bidrar till uppvärmningen av atmosfären. Uträkningar gjorda av IPCC har visat att utsläppen av koldioxid skulle behöva minska globalt med 60 % för att stabiliseras till 1985 års nivå (ca 18 miljarder ton koldioxid per år). Utskottet noterar att det föreligger ett stort behov av forskning på området då kunskapen om klimatrelaterade samband fortfarande är begränsad.

Den svenska klimatkommittén avlämnade under våren 2000 sitt betänkande Förslag till svensk klimatstrategi (SOU 2000:23), vari man arbetar med målet att till år 2050 ha minskat utsläppen med 50 % jämfört med nivån 1990. Kommittén föreslog att Sverige skulle minska sina utsläpp av växthusgaser med 2 % fram till tidsperioden 2008–2012 jämfört med 1990. Riksdagen fastställde 1993 (bet. 1992/93:JoU19) att utsläppen av koldioxid från fossila källor skulle stabiliseras år 2000 på 1990 års nivå för att därefter minska. Enligt den senast tillgängliga statistiken låg de totala utsläppen av växthusgaser i Sverige år 1999 mycket nära 1990 års nivå. Ytterligare beräk-

ningar kommer att redovisas i den tredje nationalrapporten om klimatförändring, som nu är under framtagande.

Klimatkonventionen syftar till att stabilisera den globala koncentrationen av växthusgaser till en ofarlig nivå och i Kyotoprotokollet (1997) har de industrialiserade länderna gjort åtaganden om att gemensamt åstadkomma utsläppsminskningar på sammanlagt 5 % fram till tidsperioden 2008–2012. Dock tillämpas en bördefördelning, varför åtagandet är –8 % för EU, –7 % för USA och –6 % för Japan. EU:s andel fördelas i sin tur inbördes, varvid Sverige tillskrivits +4 %. Statsministern och miljöministern har dock uttalat stöd för Klimatkommitténs förslag på –2 % och en proposition om Klimatkommitténs föreslagna målsättning väntas hösten 2001. Utskottet konstaterar att Sverige hör till de pådrivande industrialiserade länderna i förhandlingarna om utsläppsminskningar. Konventionens sjätte partsmöte (s.k. COP6) i Haag i november 2000 handlade om vilka regler och mekanismer som skall gälla då åtagandena skall förverkligas. Dock bröt förhandlingarna samman på grund av oenighet kring bl.a. handel med utsläppsrättigheter, system för tidig förvarning och tillgodoräknande av s.k. sänkor.

Förhandlingsrundan skall återupptas (s.k. COP6 bis) i Bonn i juli 2001, och det är utskottets mening att Kyotoprotokollet kan ratificeras först när parterna kommit överens om vilka spelregler som skall gälla för dess implementering. Det är därför av stor vikt att de fortsatta klimatförhandlingarna når framgång, framhöll utskottet i betänkande UU11.

Utskottet uppehöll sig i betänkandet även kring frågan om handel med utsläppsrättigheter och konstaterade att det inom ramen för det nordiska ministerrådet och Baltic Sea Region Energy Cooperation (BASREC) redan pågår ett integrationsarbete på miljöområdet. Arbetet går bl.a. ut på att utveckla planerna på ett försöksområde (s.k. testing ground) för de flexibla mekanismerna i Östersjöområdet. Dessa mekanismer, som instiftades genom Kyotoprotokollet, är instrument med vars hjälp länder kan tillgodoräkna sig de utsläppsminskningar som görs i andra länder, bl.a. genom handel med utsläppsrättigheter och genom olika projekt. Den grundläggande tanken bakom försöksområdet är både att främja energisamarbetet i regionen och att tillse att Kyotoprotokollets åtaganden uppnås. Försöksområdet kan därmed ses som en åtgärd med flera positiva effekter.

Utskottet ser ingen anledning att ändra sina tidigare bedömningar med anledning av motion U17 (m) yrkande 12. Utskottet konstaterar att Sverige är på god väg att klara tidigare mål, att klimatkommittén har föreslagit ett långsiktigt mål som utgör en högre ambitionsnivå för svensk del än vad som framförhandlats inom EU samt att Kyotoprotokollet tillåter att ett land tillgodoräknar sig de utsläppsminskningar som görs i andra länder, bl.a. genom handel med utsläppsrättigheter och genom olika projekt. Utskottet konstaterar att den sammanlagda effekten när det gäller att minska utsläpp av växthusgaser blir positiv.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 12 kan besvaras.

I motion *U18 (fp) yrkande 14* anføres att regeringen bör verka för att åtgärder vidtas för att förbättra miljön i länderna i Central- och Östeuropa.

Utskottet konstaterar att enligt föreliggande proposition är målet för Sveriges miljöinsatser i regionen att bevara, skydda och förbättra miljön, särskilt i och omkring Östersjön, och stödja en hållbar utveckling. Viktiga utgångspunkter är Helsingforskommissionen (HELCOM), Åtgärdsprogram för Östersjön och Agenda 21 för Östersjöområdet, Baltic 21, vilket antogs vid Östersjöstaternas råds ministermöte år 1998.

Vad gäller regeringens politik noterar utskottet att den syftar till att intensifiera samarbetet kring Östersjön, verka för snabbt EU-medlemskap för kandidatländerna i Östersjöområdet, ökade insatser för kärnsäkerhet i närområdet och hårdare krav på jordbruket liksom reformering av CAP.

Utskottet finner att den politik som gäller på området ligger i linje med vad motionärerna förespråkar och finner att motion U18 (fp) yrkande 14 kan anses vara besvarad med vad utskottet anfört.

I motion *U18 (fp) yrkande 15* anförs att regeringen bör göra större insatser för att förbättra kärnsäkerheten i Ryssland och övriga Central- och Östeuropa. I samma motion framhåller motionärerna i *yrkande 16* att av de medel som finns tillgängliga inom ramen för Östersjömiljarderna bör insatser göras för att öka säkerheten för kärnkraften i Sveriges närområde i Central- och Östeuropa.

Utskottet kan konstatera att regeringen i föreliggande proposition även lagt fram förslag om det fortsatta biståndet på kärnsäkerhetsområdet. Regeringen framhåller att enligt dess bedömning är det väsentligt att verka för att kärnkraftverken i Sveriges omgivning har en hög säkerhet och att fortsatta insatser behövs för att minska risken för olyckor. Utskottet delar dessa uppfattningar.

Utskottet kan vidare konstatera att Sverige under en tioårsperiod har satsat totalt ca 500 miljoner kronor via Statens kärnkraftinspektion (SKI) och Statens strålskyddsinstitut (SSI) i bilateralt stöd till Öst- och Centraleuropa på det kärntekniska området. Förutom arbete med att förbättra säkerheten vid kärnkraftverk drivs även projekt angående använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Den största satsningen har skett med avseende på kärnkraftverket Ignalina i Litauen, men satsningarna i Ryssland har under senare år ökat och omfattar för närvarande cirka en fjärdedel av biståndet för ökad kärnsäkerhet.

Utskottet noterar att vid sidan av de framgångsrika bilaterala insatserna genom SKI och SSI bidrar Sverige även till internationella insatser såsom Europeiska utvecklingsbankens (EBRD) fonder för kärnsäkerhet. Dessa är kärnsäkerhetsfonden (NSA) som bidrar till säkerhetshöjande insatser vid kärnkraftverk i Central- och Östeuropa, Tjernobylfonden (CSF) som har till uppgift att bygga en sarkofag över den havererade reaktorn samt fonden för avveckling av kärnkraftverket i Ignalina i Litauen (IDSF).

Utskottet menar dock att stödet från väst inte utgör lösning på problemen då oerhört stora resurser behövs och Ryssland måste ta ansvaret själv. Emellertid kan västerländsk teknologi vara till stor hjälp. Utskottet noterar att avsaknaden av ett fungerande juridiskt ramverk är och har varit ett stort hinder för biståndet till Ryssland på det nukleära området.

Utskottet kan konstatera att Sverige tillsammans med tolv andra stater, däribland den Ryska federationen, undertecknade en deklaration vid Barentsrå-

dets utrikesministermöte i Bodö den 5 mars 1999. I denna deklarerar de undertecknande staterna sin vilja att förhandla fram ett multilateralt ramavtal för underlätta biståndsinsatser på det nukleära området i Ryssland. Avtalet förväntas få namnet A Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation – MNEPR. Syftet med avtalet är att reglera frågor om bl.a. atomansvar skatter, tullar och samt juridisk status för utländsk personal engagerad i insatser på det nukleära området i Ryssland. Ett undertecknande av MNEPR-avtalet skulle innebära tillskapandet av en juridisk plattform för arbete med kärnavfall, utbränt kärnbränsle och säkerhet vid kärnreaktorer i Ryssland. Utskottet har inhämtat att i arbetet med avtalet har framsteg gjorts och noterar med tillfredsställelse att vid toppmötet EU-Ryssland den 17 maj år 2001 gjordes ett gemensamt uttalande där ambitionen fastlades att avtalet skall vara undertecknat senast den 1 juli år 2001.

Det arbete som bedrivs inom CEG (Contact Expert Group for Radioactive Waste in the Russian Federation), avseende en rysk strategi för omhändertagande av radioaktivt avfall och utbränt kärnbränsle, och MNEPR-avtalet utgör grundbultarna i arbetet med att attrahera och möjliggöra internationellt miljöbistånd på det nukleära området i Ryssland.

Utskottet noterar vidare att ett antal internationella finansinstitutioner vid ett möte i mars år 2001 har diskuterat möjligheterna att finansiera bl.a. miljöinvesteringar i nordvästra Ryssland och därvid tillsammans med Europeiska kommissionen tagit initiativ till bildandet av ett miljöpartnerskap inom ramen för den nordliga dimensionen.

Utskottet finner att Sverige gör vad som är möjligt för ökad kärnsäkerhet inom ramen för det reguljära utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa och ser därför inget behov för att medel ur Östersjömiljard 2 används för detta syfte.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion U18 (fp) yrkandena 15 och 16.

Det säkerhetsfrämjande biståndet

I motion *U17 (m)* framhåller motionärerna i *yrkande 1* vikten av att Sverige stödjer Estlands, Lettlands och Litauens medlemskap i Nato.

Utskottet har nyligen behandlat liknande yrkanden i betänkande 2000/01:UU4 och framhöll därvid följande:

Utskottet konstaterar att i den nya europeiska säkerhetsordning som håller på att formas har EU, OSSE och Nato viktiga roller att spela. Dessa organisationer, Europarådet samt regionala och bilaterala samverkansformer bildar tillsammans ett nätverk av mångfacetterat och intensivt samarbete som sträcker sig över hela den europeiska kontinenten. Utvidgningen av EU innebär att vi fortsätter att bygga säkerhet genom samarbete. Sverige har givit sitt helhjärtade stöd till de baltiska ländernas strävanden att bli medlemmar i EU. Att EU har inlett medlemskapsförhandlingar med de baltiska länderna stärker säkerheten i Östersjöområdet. Sverige är också aktivt bilateralt och genom Östersjöstaternas råd för att på olika sätt stärka de baltiska staterna. I detta ingår stöd till de baltiska ländernas ansträngningar att bygga upp grundläggande totalförsvarsstrukturer under demokratisk kontroll.

Samtliga de tre baltiska staterna eftersträvar också medlemskap i Nato. Vid toppmötet i Washington 1999 bekräftade Nato att det stod öppet för medlemskap för kandidatländerna. Individuella "Membership Action Plans" utgör verktyg för de baltiska länderna samt övriga kandidatländer i deras strävan efter Natomedlemskap. Det amerikanska stödet för de baltiska staternas strävan mot medlemskap manifesterades i den amerikansk-baltiska chartan som undertecknades 1998.

Ryssland har uttalat stöd för de baltiska ländernas ambitioner att bli medlemmar i EU, men motsätter sig baltiskt Natomedlemskap. Utskottet vill understryka att den grundläggande OSSE-principen om alla staters rätt att själva välja säkerhetspolitisk väg självklart är giltig också för de baltiska länderna. Som utskottet tidigare konstaterat är dock frågan om medlemskap i Nato en angelägenhet för Atlantpaktens medlemmar och ansökarländerna.

Utskottet har inte förändrat sina bedömningar och avstyrker därmed motion U17 (m) yrkande 1.

I *yrkande 14* i samma motion anförs att det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen bör fortsätta även efter det att dessa länder blivit medlemmar i EU.

Utskottet vill framhålla att det säkerhetsfrämjande stödet är av stor betydelse för svensk Östersjöpolitik och för den gemensamma säkerheten i regionen, såväl på det militära som på det civila området.

Utskottet konstaterar att sedan början av 1990-talet uppgår det svenska säkerhetsfrämjande stödet kanaliserat via Utrikesdepartementet till ca 500 miljoner kronor. Sverige har givit ett omfattande stöd till de nationella försvarsmakterna i Estland, Lettland och Litauen. Sverige stöder multinationella projekt i form av den baltiska bataljonen BALTBAT, den marina sjöstyrkan BALTRON samt den baltiska försvarshögskolan Baltdefcol. Därutöver ges ett omfattande bilateralt stöd i form av utbildningsinsatser för de baltiska försvarsmakterna och materielstöd i samband härmed. En betydande del av stödet ges på det civila området, inom bl.a. tull, polis, kustbevakning, räddningstjänst, migration.

Utskottet finner det naturligt att när Estland, Lettland, Litauen och Polen blir EU-medlemmar kommer stödet delvis att fasas ut. För vissa sektorer som omfattas av det säkerhetsfrämjande stödet är kopplingen till EU-medlemskap överlag mindre än på andra samarbetsområden, samtidigt som dessa insatser kan bedömas vara av stor betydelse för svensk säkerhet, menar utskottet emellertid. Detta gäller inte minst på totalförsvarsområdet där det finns ett mer långsiktigt behov av stöd.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 14 kan besvaras.

Motionärerna bakom motion U18 (fp) anför i *yrkande 4* att regeringen bör återkomma till riksdagen med en utförlig redogörelse för vilka konkreta resultat som uppnåtts inom ramen för det migrationspolitiska samarbetet med Central- och Östeuropa.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att Sverige tillsammans med övriga nordiska länder och med UNHCR sedan början av 1990-talet har samarbetat med de baltiska länderna för att hjälpa till att bygga upp migrationspolitiska

rättsordningar. Detta arbete har slagit väl ut, vilket resulterat i att länderna i dag är säkra asylländer och att de är med på Schengens viseringsfria lista.

Sveriges samarbete med dessa länder inriktas bl.a. på att hjälpa länderna i deras anpassning till de krav som ställs på ansökarländerna i Central- och Östeuropa inför ett förestående EU-medlemskap. Det är av stor betydelse att Sverige har ett fungerande bilateralt förvaltningsbistånd för att kunna bistå länderna med den expertis som finns i landet liksom att Sverige i allt större utsträckning deltar i gemenskapsfinansierat förvaltningsbistånd till ansökarländerna. Utskottet kan vidare konstatera att Sverige också har försökt påverka EU:s samarbete och förvaltningsbistånd mot en större inriktning på stöd till uppbyggandet av myndigheter som kan erbjuda säker asylprövning.

Utskottet har inhämtat att Utrikesdepartementet och Migrationsverket kontinuerligt följer utvecklingen i ansökarländerna vad avser framsteg och anpassningar till EG-regelverket och de krav som skall tillgodoses inför en anslutning. På det sättet kan det befintliga bilaterala samarbetet utnyttjas och dubbelarbete i förhållande till gemenskapsstödet undvikas.

Utskottet har erfaren att det bilateralt har varit viktigt att Sverige fortsätter att samarbeta med närområdet utanför EU, med Ryssland, Vitryssland och Ukraina. Inom detta arbete är det viktigt både med ett svenskt och ett EU-perspektiv. Sverige har vidareutvecklat EU:s gemensamma politik och samarbete gentemot dessa länder på området för asyl- och migrationspolitik. Utskottet välkomnar detta.

Utskottet vill framhålla att Sverige, i egenskap av ordförandeland, inbjöd till gemensamt möte mellan EU:s och ansökarländernas ministrar med ansvar för rättsliga och inrikes frågor i anslutning till ministerrådsmötet i mars år 2001. Vid mötet behandlades frågan om hur EU-ländernas samarbete med kandidatländerna på det rättsliga området och i frågor om asyl och migration kan förbättras ytterligare.

Vid mötet konstaterades att många ansökarländer har kommit långt i arbetet med att anpassa sitt regelverk till EU:s normer, och vid samma möte meddelades att flera länder helt nyligen har antagit nya lagar om asyl och invandring som bl.a. ligger i linje med internationell flyktingrätt och EU:s normer.

Dessa framsteg är glädjande samtidigt som det kvarstår en del vad gäller inte minst tillämpningen. Därför är det viktigt att nuvarande medlemsstater kan stärka det operativa samarbetet mellan EU och ansökarländerna ytterligare. Det rådde stor enighet på mötet om att fortsätta och fördjupa samarbetet om såväl skyddsfrågor som motverkande av olaglig invandring med hjälp av människosmugglare.

Utskottet har vidare erfaren att som ordförande lyfte Sverige fram vikten av att komplettera en fungerande gränskontroll med förebyggande insatser – framför allt uppbyggnaden av rättssäkra system för asyl och invandring i ordnade former. Båda behövs, menar utskottet. I en fungerande gränskontroll ingår även att ha en öppenhet för personer som vill söka asyl. Precis som EU-länderna, skall ansökarländerna självklart ta ansvar för asylsökande och flyktingar.

Utskottet har inhämtat att Sverige liksom många andra medlemsstater vid mötet tog upp vikten av kompetensuppbyggnad i dessa frågor hos myndig-

heter och experter i ansökarländerna. Här kan EU-länderna bidra genom kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte. Sveriges förvaltningsbistånd har i stor utsträckning haft denna inriktning.

Vidare har utskottet erfarit att Migrationsverket har genomfört ett seminarium dels i syfte att lägga grunden för samarbete mellan organ och myndigheter med ansvar för migrationsfrågor, dels för att identifiera områden för detta samarbete. I maj 2001 anordnade Migrationsverket tillsammans med UNHCR ett möte i Söderköping i Sverige för högre tjänstemän från migrations- och gränsbevakningsmyndigheterna i Litauen, Ukraina, Polen och Vitryssland. Med vid mötet var även representanter från UD, Europeiska kommissionen och IOM. Enligt vad utskottet inhämtat utgjorde detta möte ett gemensamt förebyggande initiativ för att stärka och öka samarbetet om asyl och migration mellan länder som snart kommer att tillhöra EU eller vara grannländer till EU. Vid mötet diskuterades och togs fram rekommendationer angående mottagandevillkor för asylsökande och olaglig invandring, harmonisering av migrationspolitiska åtgärder, förbättring av rutiner för gränskontrollen, principen säkert tredje land samt återtagandeaftal. Mötet enades om att det behövdes en aktiv, öppen och bred diskussion mellan länderna samt utökad informationsutbyte, erfarenhetsutbyte och samarbete. Länderna underströk igen vikten av att Genèvekonventionen förblir den grundläggande utgångspunkten för asylrätten och välkomnade att Vitryssland nu anslutit sig till densamma. Länderna betonade också vikten av en humanitär ansats vid gränsbevakning och att grundläggande krav för att detta skall kunna upprätthållas respekteras. Mötet kommer enligt vad utskottet erfarit att följas upp med ett möte på expertnivå.

Dialog och samarbete med Ryska federationen har också varit en prioritet för det svenska ordförandeskapet, enligt vad utskottet erfarit. Sverige och Ryssland har enats kring fortsatt bilateralt samarbete på migrationsområdet, och förhandlingar med Ryssland har ägt rum angående en viseringsöverenskommelse. Viseringsregimen mellan Sverige och Ryssland bygger på ett avtal från år 1988. Ryssland är intresserat av att utveckla viseringssamarbetet med Sverige. Inom ramen för EU-samarbete har Sverige i egenskap av ordförandeland inbjudit Ryssland till ett EU-möte på hög tjänstemannanivå i juni för att diskutera fördjupat samarbete på migrationsområdet där bl.a. viseringsfrågor kommer att vara på agendan.

Vidare konstaterar utskottet att regeringens ambition är att samarbeta med en lång rad ansökarländer inom detta sakområde. Därför har både det bilaterala stödet och Sveriges deltagande i gemenskapsfinansierat stöd till ansökarländerna intensifierats. Sverige har påbörjat ett gemenskapsfinansierat s.k. twinning-projekt med Ungern som omfattar uppbyggnad av asylmottagandet, integration av flyktingar, Dublinkonventionen, ID-frågor och fingeravtryckssystem samt dokumentationshantering inklusive länderdokumentation.

Det bilaterala förvaltningsstödet till Rumänien och Bulgarien har följt en trestegsplan: 1. kontaktbesök från Migrationsverket i samarbetslandet i fråga, 2. tjänstemän i nyckelfunktioner inbjuds till myndigheterna i Sverige och 3. ett utbildningsseminarium anordnas i samarbetslandet.

I samband med ett kontaktbesök i Rumänien gjordes också ett besök i Bulgarien i samma syfte, dvs. att utröna förutsättningar för bilateralt samarbete

på migrationsområdet. Som en följd av detta besök har ett samarbete inletts och en bulgarisk delegation har besökt Sverige. Ett seminarium kring asyl och mottagningsfrågor har också genomförts.

Vad gäller Rumänien har utskottet inhämtat att Sverige tillsammans med Danmark deltar i ett gemenskapsfinansierat projekt inom Odysseus-programmet för Rumänien. Projektet går ut på att skapa en övergripande nationell åtgärdsplan för mottagande av asylsökande och flyktingar i Rumänien. Avsikten är att en sådan plan även skall kunna användas i andra ansökarländer. Inom ramen för projektet har ett utbyte ägt rum på expertnivå mellan Sverige och Rumänien.

Som framgår av denna redovisning är ledstjärnor för både det svenska stödet och EU:s stöd att nya lagar och bestämmelser i samarbetsländerna skall ligga i linje med internationell flyktingrätt och EU:s normer, att Genèvekonventionen förblir den grundläggande utgångspunkten för asylrätten samt att gränsbevakningen präglas av en humanitär ansats.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U18 (fp) yrkande 4 kan besvaras.

Sveriges östbistånd och EU

Motionärerna bakom kommittémotion *U18 (fp)* anser i *yrkande 1* att en tidtabell för enskilda länders medlemskap bör fastslås.

Sverige driver aktivt frågan om en precisering av tidtabellen för den fortsatta EU-utvidgningsprocessen. Vid sina möten i Helsingfors och Nice har Europeiska rådet framhållit att unionen skall vara redo, genom att genomföra interna reformer, att välkomna nya medlemsländer från slutet av 2002. I Nice uttryckte Europeiska rådet även en förhoppning om att de nya medlemsstater som är klara för medlemskap skall kunna delta i nästa val till Europaparlamentet vilket äger rum år 2004.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer Europeiska rådet vid sitt möte i Göteborg i juni år 2001 att utvärdera de framsteg som gjorts i förhandlingarna under våren för att kunna lämna nödvändiga riktlinjer för processens framgångsrika slutförande. Detta skulle kunna leda till en konkretisering av tidtabellen, menar utskottet.

Utskottet konstaterar att förhandlingar med kandidatländerna pågår och att framsteg har gjorts under det svenska ordförandeskapet första halvåret 2001. Till och med början av maj månad hade det svenska ordförandeskapet öppnat 30 nya kapitel i förhandlingarna och stängt 25, däribland det viktiga miljökapitlet med Slovenien som kommer att tjäna som modell även för förhandlingsuppgörelser med andra kandidatländer inom miljöområdet. Vidare vill utskottet framhålla att mycket av takten i utvidgningsprocessens framskridande beror på kandidatländernas arbete med att inkorporera gällande EU-bestämmelser inom sin egen lagstiftning och att finna former för tillämpningen av dessa. Därför beror framstegen i hög grad på arbetstakten internt i de olika kandidatländerna.

Utskottet menar att med tanke på det arbete som återstår både i förhandlingarna och när det gäller inkorporering av EG:s gällande regelverk kan

någon precisering av tidtabellen land för land inte vara aktuell på detta stadium.

Med vad utskottet ovan anfört anser utskottet att motion U18 (fp) yrkande 1 kan besvaras.

I motion *U17 (m)* menar motionärerna i *yrkande 6* att de svenska stödinsatserna måste utformas i perspektiv av EU-integrationen av Central- och Östeuropa.

Utskottet vill framhålla att EU-utvidgningen är en högt prioriterad fråga och utvecklingssamarbetet skall, enligt föreliggande proposition, bidra till att underlätta den processen. Utskottet noterar med tillfredsställelse regeringens ambition att utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa skall stödja samarbetsländernas EU-integration samt att denna ambition har haft en starkt styrande roll i utvecklingssamarbetet. Utskottet vill framhålla att insatser som främjar EU-anpassningen prioriteras i samarbetet och att tonvikten ligger på sådana insatser som bidrar till att länderna uppfyller EG:s regelverk.

Utskottet utgår från att utvecklingssamarbetet även fortsättningsvis i huvudsak inriktas på sådana insatser som främjar EU-anpassningen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion U17 (m) yrkande 6 kan besvaras.

Östersjömiljarderna

I motion *U17 (m)* *yrkande 15* anförs att Östersjömiljarderna bör avskaffas.

Utskottet noterar inledningsvis att riksdagen beslutade 1996 om den nu aktuella s.k. första Östersjömiljarden (prop. 1995/96:222, bet. 1995/96:FiU15). Beslutet innebar att 200 miljoner kronor per år under en femårsperiod skulle avsättas för Östersjösamarbetet. Anslaget, *B2 Samarbete och utveckling inom Östersjöområdet*, ställdes, i och med beslutet, till regeringens disposition. Syftet med den första Östersjömiljarden var att stärka tillväxt och sysselsättning genom att anvisa medel bl.a. inom områdena livsmedel, energisystem, kunskapsutbyte, infrastruktur och miljö.

Den andra Östersjömiljarden aviserades i 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150). I budgetförslaget för år 1999 föreslogs därefter att en miljard kronor skulle tillföras under fem år, till näringslivsinriktade insatser i Östersjöregionen. Medel skulle beviljas ett år i taget under de fem åren, varav 150 miljoner kronor för år 1999. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionens förslag att anvisa 150 miljoner kronor för budgetåret 1999 på ett ramanslag benämnt *E5 Näringslivsutveckling i Östersjöregionen* (bet. 1998/99:NU1).

Huvudansvaret för hantering av Östersjömiljarderna låg till att börja med i Statsrådsberedningen, men det fördes i december 1997 över till dåvarande Närings- och handelsdepartementet. Under hösten 1998 flyttades ansvaret till UD, enheten för exportfrämjande och den inre marknaden, och därefter till enheten för Central- och Östeuropa. Inom den senare enheten upprättades under hösten 1999 ett Östersjömiljardsekretariat med ansvar för uppföljning

och avslutning av den första Östersjömiljarden, men också för hantering av den andra Östersjömiljarden.

I slutet av 1998 tillkallade regeringen en särskild kommitté, Kommittén för ekonomiskt samarbete i Östersjöregionen (Östersjöberedningen), med brett deltagande från det svenska näringslivet. Kommittén föreslog i sitt betänkande (SOU 1999:125) hur Östersjömiljard 2 skulle utnyttjas samt vilka kriterier som skulle gälla för fördelningen av medel. Hanteringen av anslaget har på detta sätt utformats i skenet av erfarenheterna från den första miljarden och har en bred förankring hos berörda intressenter.

Utskottet har inhämtat att i enlighet med Östersjöberedningens intentioner (SOU 1999:125) uppdras som regel åt statliga myndigheter och organ att bedöma projektansökningar och att med delegerade medel fördela stöd till projekt.

Utskottet vill vidare framhålla att en lägesrapport lämnades till riksdagen i skrivelsen 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen i september 2000 (bet. 1999/2000:UU6, rskr. 1999/2000:82).

I enlighet med regleringsbrevet lämnades i november år 2000 även en lägesrapport till näringsutskottet av statssekreterare Sven-Erik Söder som grundades på direktiv för avrapportering till riksdagen. Näringsutskottet behandlade bl.a. dessa frågor i sitt betänkande 2000/02:NU1. Näringsutskottet framhöll därvid bl.a. följande:

Utskottet behandlade hösten 1999 i ett yttrande till finansutskottet över förslag i tilläggsbudgeten för år 1999 frågan om verksamheten inom ramen för de s.k. Östersjömiljarderna (prop. 1999/2000: NU1y). Detta skedde mot bakgrund av en kartläggning som riksdagens utredningstjänst gjort på uppdrag av utskottet. Den aktuella verksamheten präglas, enligt utskottets mening, såväl av solidaritet med Östersjöländerna som av ett intresse att främja företagsamhet och sysselsättning i Sverige. Utskottet ser verksamheten som en del av de svenska insatserna för att stödja utvecklingen mot ett demokratiskt system och mot marknadsekonomi i de berörda länderna. Enligt uppgift har företrädare för det svenska näringslivet varit mycket positiva till insatserna.

Utskottet välkomnar den rapport över pågående projekt som statssekreterare Sven-Erik Söder, Utrikesdepartementet, har lämnat till utskottet. I det nyssnämnda yttrandet underströk utskottet vikten av att en grundlig utvärdering görs av den hittillsvarande verksamheten och att en sådan utvärdering bör avse såväl en sedvanlig utvärdering projekt för projekt som en utvärdering av arbetsmetoden som sådan. Det sistnämnda kan ske först när programmet är avslutat och bör lämpligen utföras av en extern utvärderare. Beträffande den löpande uppföljningen av de olika projekten anser utskottet att det är en praktisk och ändamålsenlig ordning att företrädare för Utrikesdepartementet redovisar en sådan till utskottet årligen, så som nu har gjorts.

Utrikesutskottet noterar att näringsutskottet efterlyser grundliga utvärderingar. Utrikesutskottet delar denna uppfattning och menar liksom näringsutskottet att sådana bör ske i samband med att projekten och programmen är avslutade.

Konstitutionsutskottet har i sitt granskningsbetänkande 2000/01:KU20 behandlat vissa frågor kring hanteringen i Regeringskansliet av Östersjömiljard 1. Konstitutionsutskottet noterar att ett flertal granskningar tidigare har ge-

nomförts av riksdagen samt av Riksdagens revisorer, och utskottet redovisar följande ställningstagande i betänkandet:

Flera granskningar vad gäller Östersjömiljard 1 har tidigare genomförts, bl.a. av utskottet och av Riksdagens revisorer. Analyser av ärendets hantering har även gjorts inom Utrikesdepartementet. I samband med dessa granskningar har problem bl.a. vad gäller mål, upphandling och dokumentation uppmärksamats. Dessa brister i hanteringen får anses väl kända. Av utfrågningen med handelsminister Leif Pagrotsky samt av de i Regeringskansliet upprättade promemoriorna framgår att bristerna fortlöpande har korrigerats. Kritik kan uttalas mot den tidigare handläggningen. Enligt utskottets mening bör stor kraft läggas vid att förebygga sådana brister som påvisats beträffande handhavandet av Östersjömiljard 1.

Vidare anser utskottet att flera av de problem som påvisats i samband med hanteringen av Östersjömiljard 1 kan förutsättas hänga samman med att verksamheten hanterats av Regeringskansliet, vars organisation inte i första hand är konstruerad för sådan hantering. Som utskottet redovisar i granskningsärendet om fördelning av stöd till lokala investeringsprogram har skilda undersökningar av beslutsprocesser i dylika ärenden visat på vissa brister i administrationen. En stor mängd ärenden ställer krav på administrativa resurser som normalt inte finns i Regeringskansliet.

Riksdagens revisorer har utarbetat en rapport som handlar om regeringens anslag till egen disposition (2000:7). Rapporten kan om den överlämnas till riksdagen bli föremål för konstitutionsutskottets ställningstaganden.

Granskningen föranleder inte något uttalande i övrigt från utskottets sida.

Utrikesutskottet kan för sin del konstatera att Östersjömiljard 1 är i allt väsentligt in-tecknad. De positiva effekterna av verksamheten är omvittnade av många och projekten har överlag rönt betydande uppskattning. Rutinerna för hantering av anslaget har efterhand förbättrats.

Riktlinjer för Östersjömiljard 2 har tagits fram gemensamt inom Regeringskansliet och har bidragit till att gränserna blivit tydligare mellan utvecklingssamarbetet och Östersjömiljard 2. Utskottet menar att de båda anslagen har kompletterat varandra i betydande grad och stor vikt fästs vid ett samordnat agerande mellan de två verksamheterna.

Utskottet vill framhålla att samrådsmöten kontinuerligt hålls mellan Östersjömiljardsekretariatet, Sida och övriga myndigheter och organ som har uppdrag inom ramen för anslaget. Inom ramen för de respektive uppdragen finns vidare referensgrupper där berörda intressenter ingår. Utformning av nya instrument sker i samordning och samverkan med berörda departement och myndigheter.

Utrikesutskottet menar att Östersjömiljarderna i allt väsentligt fyller sina syften och att det inte finns anledning att i förtid låta dessa särskilda program upphöra.

2000/01:UU9

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motion U17 (m) yrkande 15.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ett nytt program för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för perioden 2002–2003*

att riksdagen med bifall till propositionens yrkande 1 godkänner ett nytt program för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för perioden 2002–2003,

2. beträffande *det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:U18 yrkande 2 och 2000/01:U19 yrkande 1 och med bifall till propositionens yrkande 2 godkänner regeringens förslag om det övergripande målet för utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet,

res. 1 (kd)

res. 2 (fp)

3. beträffande *länderfördelningen av samarbetet*

att riksdagen med bifall till propositionens yrkande 3 godkänner regeringens förslag om att samarbetet huvudsakligen skall vara inriktat på Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Ukraina och Vitryssland,

4. beträffande *biståndets långsiktiga omfattning och inriktning*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U18 yrkande 3 och 2000/01:U17 yrkande 16 besvarade med vad utskottet anför,

5. beträffande *det partinära biståndet*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U18 yrkande 13 besvarad med vad utskottet anför,

6. beträffande *administrationen av biståndet*

att riksdagen avslår motion 2000/01:U17 yrkande 7,

res. 3 (m)

7. beträffande *marknadstillträde för de nya ekonomierna*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anför,

8. beträffande *handel mellan grannländer och EU-medlemskap*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anför,

9. beträffande *Litauens och Polens handel med Kaliningrad vid EU-medlemskap*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anför,

10. beträffande *EU:s yttre gränsskydd*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 5 besvarad med vad utskottet anfört,

11. beträffande *sociala frågor och smittskyddsfrågor*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkandena 8 och 9 besvarad med vad utskottet anfört,

12. beträffande *barnens situation i mottagarländerna*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U221 yrkande 12, 2000/01:U17 yrkande 10, 2000/01:U18 yrkande 10 samt 2000/01:U19 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört,

13. beträffande *kritik av kränkningar av de mänskliga fri- och rättigheterna i Ryssland*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 13 besvarad med vad utskottet anfört,

14. beträffande *respekten för de mänskliga rättigheterna i utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U18 yrkandena 5–9, 11 och 12 besvarad med vad utskottet anfört,

15. beträffande *en gemensam elmarknad kring Östersjön*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 11 besvarad med vad utskottet anfört,

16. beträffande *utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa och Kyotoprotokollet*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 12 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 4 (m, fp) – motiv.

17. beträffande *miljöfrågorna i utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U18 yrkande 14 besvarad med vad utskottet anfört,

18. beträffande *åtgärder för att höja säkerheten beträffande kärnkraften i Central- och Östeuropa*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U18 yrkandena 15 och 16,

res. 5 (fp)

19. beträffande *Sverige och Estlands, Lettlands respektive Litauens medlemskapsansökningar till Nato*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U17 yrkande 1,

res. 6 (m, fp)

20. beträffande *det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 14 besvarad med vad utskottet anfört,

21. beträffande *det migrationspolitiska samarbetet med Central- och Östeuropa*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U18 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

22. beträffande *en tidtabell för enskilda länders medlemskap i EU* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U18 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anförde,

23. beträffande *ett EU-perspektiv i det svenska stödets utformning* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U17 yrkande 6 besvarad med vad utskottet anförde,

24. beträffande *avskaffande av Östersjömiljarderna* att riksdagen avslår motion 2000/01:U17 yrkande 15.
res. 7 (m)

Stockholm den 31 maj 2001

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Carina Hägg (s), Liselotte Wågö (m), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), Agne Hansson (c) och Rosita Runegrund (kd).

Reservationer

1. Det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet (mom. 2)

Holger Gustafsson och Rosita Runegrund (båda kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Utskottet menar" och på s. 17 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att då regeringen presenterar sina förslag till övergripande mål och riktlinjer för samarbetet handlar det om att främja en hållbar utveckling, en fördjupad integration i Östersjöområdet och EU liksom att främja relationerna med Sverige. Vidare markeras vikten av att låta ett jämställdhetsperspektiv präglade samarbetet.

Utskottet välkomnar dessa markeringar men vill lyfta fram det som enligt utskottets mening bör ligga till grund för Sveriges totala utvecklingssamarbete och internationella bistånd. Utskottet menar att dessa bör vara att höja levnadsnivån i partnerländerna samt att främja de mänskliga rättigheterna och en demokratisk samhällstradition.

Utskottet vill understryka att mänskliga rättigheter och demokrati är såväl ett mål som ett medel för en hållbar social utveckling. Detta bör enligt utskottets mening ständigt lyftas fram i olika multi- och bilaterala utvecklings-samarbeten. Även om arbetet med mänskliga rättigheter visserligen utgör en delkomponent i östbiståndets olika huvudområden, menar utskottet att respekten för de mänskliga rättigheterna skall göras till ett övergripande mål och antas som riktlinje för biståndssamarbetet med länderna i Central- och Östeuropa.

Med vad ovan anförts samt med anledning av propositionens yrkande 2 och motion U18 (fp) yrkande 2 tillstyrker utskottet motion U19 (kd) yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet* att riksdagen med anledning av propositionens yrkande 2 och motion 2000/01:U18 yrkande 2 samt med bifall till motion 2000/01:U19 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet (mom. 2)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Utskottet menar" och på s. 17 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar i stor utsträckning regeringens bedömning av hur det fortsatta samarbetet med Central- och Östeuropa bör utvecklas men menar att det övergripande målet för samarbetet bör omformuleras. Demokrati bör enligt utskottets mening utgöra det övergripande målet för Sveriges internationella utvecklingssamarbete både vad avser utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa och vad gäller länderna i tredje världen.

Utgångspunkten är enligt utskottets mening att varje människa har rätt att leva ett liv i fred och frihet. Därför är demokrati det enda styrelseskick som är människan värdigt. Demokrati medför positiva effekter som gynnar utvecklingen i landet. Makthavare som vill bli omvalda har ett intresse av att genomföra samhällliga förändringar. En positiv demokratisk och ekonomisk utveckling i det gamla östblocket ligger i hög grad i Sveriges intresse. Miljöförstöring kan motverkas och världsekonomin stimuleras. Påtvingade befolkningsomflyttningar kan långsiktigt motverkas. Krigsriskerna minskar. Och sist men inte minst: den enskilda människan kan åtnjuta större möjligheter att påverka sin livssituation. I ett läge där många människor runt om i världen fortfarande plågas av diktatur och statsterrorism kan få uppgifter vara viktigare än att sprida demokratins idéer över världen.

Utskottet menar att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter också har ett egenvärde. De är alltså inte endast ett medel att skapa utveckling utan en förutsättning för, och en del av, själva utvecklingsbegreppet. Det handlar om att skapa anständiga samhällssystem utan förtryck. Sådana system är i längden utvecklingsbefrämjande också i ekonomisk mening.

Enligt utskottets uppfattning bör därför riksdagen formulera om de mål för östsamarbetet som regeringen beskriver i propositionen så att det tydligt framgår att målet om att skapa en demokratisk kultur är avgörande för möjligheterna att uppnå de övriga.

Med vad ovan anförts samt med anledning av propositionens yrkande 2 och motion U19 (kd) yrkande 1 tillstyrker utskottet motion U18 (fp) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet* att riksdagen med anledning av propositionens yrkande 2 och motion 2000/01:U19 yrkande 1 samt med bifall till motion 2000/01:U18 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Administrationen av biståndet (mom. 6)

Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet har" och på s. 21 slutar med "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att Sida är ansvarigt för verkställandet av det svenska utvecklingsstödet till Central- och Östeuropa.

Enligt utskottets mening är stödet av väsentligt annan karaktär än det stöd till de utvecklingsländer som Sida annars hanterar. Länderna i Central- och Östeuropa är inte underutvecklade, utan felutvecklade, med stor potential för framtiden. Det är därför olämpligt, menar utskottet, att stödet fortsätter att gå via Sida.

Enligt utskottets uppfattning bör således stödet till Öst- och Centraleuropa överföras till UD. Detta bör ges regeringen till känna.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motion U17 (m) yrkande 7.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *administrationen av biståndet* att riksdagen med bifall till motion U17 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa och Kyotoprotokollet (mom. 16, motiveringen)

2000/01:UU9

Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m) och Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

*de*ls att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Utskottet har" och på s. 34 slutar med "blir positiv" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att EU-kommissionen i sin grönbok redovisar att koldioxidutsläppen inom EU kommer att öka med minst 5,2 % under åren 1990–2010. Om Sverige och Tyskland skulle genomföra sin planerade kärnkraftsavveckling kommer koldioxidutsläppen att öka med 16 %. Utskottet menar att detta är ytterst alarmerande siffror.

Utskottet vill framhålla att även om det för år 1999 redovisas låga ökning- ar sammanhänger detta med att den ekonomiska tillväxten i stort sett stått stilla detta år, och det kan därför inte tolkas som något trendbrott. Utskottet anser att fromma målsättningar i befintliga svenska mångårsplaner får behandlas med yttersta försiktighet.

Situationen på klimatområdet är allvarlig, menar utskottet. Det är därför ytterst angeläget att Sverige – i enlighet med motion U17 yrkande 12 – inte använder stödet till Central- och Östeuropa som en möjlighet att begränsa sina egna ansträngningar när det gäller att uppnå Kyotoprotokollets intentioner.

5. Åtgärder för att höja säkerheten beträffande kärnkraften i Central- och Östeuropa (mom. 18)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

*de*ls att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet kan konstatera" och på s. 36 slutar med "yrkandena 15 och 16" bort ha följande lydelse:

Utskottet är starkt kritiskt mot regeringens hantering av Östersjömiljarderna. Utskottet konstaterar att kritik även har framkommit i den granskning som genomförts av Riksdagens revisorer. Projekt, som drivits inom ramen för Östersjömiljarderna, har bl.a. gått in på Sidas område och skapat ett onödigt dubbelarbete.

Utskottet menar att den bristande säkerheten i kärnkraftverken i många av länderna utgör ett allvarligt miljöhot mot hela vår kontinent. Utskottet menar därför att det var ett felaktigt beslut att i förtid stänga av reaktorn Barsebäck 1 och vill understryka att reaktorn åter bör startas upp. Det finns behov för säkra kärnkraftsreaktorer i en allt mer internationellt integrerad energimarknad.

Ett delmål måste också vara att främja energihushållning och effektivare energidistribution så att det totala energianvändandet kan hållas tillbaka.

Enligt utskottets uppfattning främjas kärnsäkerhet av politisk stabilitet, rättssäkerhet, öppen opinionsbildning och ekonomisk utveckling i de regioner där kärnkraftverken finns.

Det finns även ett stort behov av direkta åtgärder för att höja säkerheten vid befintliga anläggningar, menar utskottet. Utskottet vill därför understryka behovet av att additionella medel därför avsätts för åtgärder som höjer kärnsäkerheten i Östeuropa.

Utskottets slutsats är att med de medel som finns tillgängliga inom Östersjömiljard 2 bör insatser göras för att förbättra säkerheten kring den verkligt farliga kärnkraften i vårt närområde, den i länderna i Central- och Östeuropa.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion U18 (fp) yrkandena 15 och 16.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. *beträffande åtgärder för att höja säkerheten beträffande kärnkraften i Central- och Östeuropa*
att riksdagen med bifall till motion U18 yrkandena 15 och 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Sverige och Estlands, Lettlands respektive Litauens medlemskapsansökningar till Nato (mom. 19)

Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m) och Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med ”Utskottet har” och på s. 37 slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inledningsvis konstatera att de baltiska länderna alla önskar vinna medlemskap i Nato. Utskottet menar att det är av grundläggande betydelse att de baltiska länderna blir medlemmar i både EU och Nato för att uppnå varaktig trygghet i Östersjöområdet. Det är utskottets mening att vi själva lever tryggare med tryggare grannar.

Utskottet vill framhålla att Sveriges militära stöd till dessa länder är av stor betydelse, men det krävs också att regeringen gör en tydlig politisk markering om vikten av Natomedlemskap för de baltiska länderna. Det uttryckliga stöd till Natomedlemskap som statsministern uttalade i Baltikum måste fullföljas, menar utskottet.

Vidare vill utskottet betona att den dag samtliga nordiska och baltiska länder delar samma säkerhetsordning kommer byggande av gemensamma lösningar liksom samarbete att underlättas.

Enligt utskottets mening förtjänar Estlands, Lettlands och Litauens strävan att bli Nato-medlemmar Sveriges fulla stöd. Därmed skapas möjlighet för dessa länder att komma med i en europeisk säkerhetsordnings alla delar.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motion U17 (m) yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *Sverige och Estlands, Lettlands respektive Litauens medlemskapsansökningar till Nato*
att riksdagen med bifall till motion U17 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Avskaffande av Östersjömiljarderna (mom. 24)

Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet noterar" och på s. 44 slutar med "yrkande 15" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar inledningsvis att de s.k. Östersjömiljarderna hanteras helt vid sidan av det övriga östbiståndet. Utskottet finner inte detta acceptabelt. Utskottet menar när det gäller östsamarbetet att Östersjömiljarderna innebär en uppsplittring av det totala samarbetet. Det leder till brister i samordning mellan utvecklingssamarbetets olika delar och till att det totala stödet till Central- och Östeuropa förlorar i effektivitet och försämras.

Det är dessutom felaktigt, menar utskottet, att stödja projekt i andra länder för att öka sysselsättningen i Sverige. När bidrag utgår endast till svenska företag kan det inte anses vara ett stöd till andra länder. Det skapar i stället konkurrensnedvridningar och motverkar strävan att åstadkomma en rationell resursanvändning.

Utskottet noterar att flera granskningar vad gäller Östersjömiljard 1 tidigare har genomförts, bl.a. av konstitutionsutskottet och av Riksdagens revisorer. Analyser av ärendets hantering har även gjorts inom Utrikesdepartementet. I samband med dessa granskningar har problem bl.a. vad gäller mål, upphandling och dokumentation uppmärksamats.

Utskottet menar att anslaget Näringslivsutveckling i Östersjöregionen bör avskaffas.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion U17 (m) yrkande 15.

dels att utskottets hemställan under 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *avskaffande av Östersjömiljarderna*
att riksdagen med bifall till motion U17 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen (mom. 20)

Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m) anför:

Det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen bör fortsätta. Det är en uppgift som inte hanteras inom ramen för EU:s förmedlingsstrategi eller stödprogram. I både byggande av demokratiska försvarsmakter och civil säkerhet kan de nordiska länderna spela en viktig roll i regionens utveckling.

Detta stöd bör inte automatiskt avvecklas när de baltiska staterna blir EU-medlemmar, utan fortgå så länge behovet kan bedömas kvarstå.

1. Sammanfattning.....	1
2. Propositionen.....	3
3. Motionerna	3
3.1 Följdmotioner.....	3
3.2 Motion från allmänna motionstiden 1999/2000	6
4. Utskottet	6
4.1 Propositionen	6
Propositionens avsnitt 3 – Fördjupad integration och hållbar utveckling i Östersjöområdet.....	6
Propositionens avsnitt 4 – Samarbetets huvudområden	7
Propositionens avsnitt 5 – Riktlinjer för samarbetet.....	7
Propositionens avsnitt 6 – Samarbetets geografiska omfattning	7
Samarbetets kanaler, instrument och genomförande (avsnitten 7–10 i skrivelsen).....	8
4.2 Motionerna.....	9
4.3 Utskottets överväganden	13
Inledning	13
Övergripande frågor.....	14
Biståndets långsiktiga omfattning och inriktning	18
Partinära bistånd.....	19
Administrationn av biståndet.....	20
Handel och yttre gränskontroll.....	21
Sociala frågor och smittskyddsfrågor.....	24
Barnens situation.....	25
Mänskliga rättigheter.....	27
Miljöfrågor och kärnsäkerhet	32
Det säkerhetsfrämjande biståndet.....	36
Sveriges östbistånd och EU	40
Östersjömiljarderna	41
Hemställan	44
Reservationer.....	46
1. Det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet (mom. 2).....	46
2. Det övergripande målet för utvecklingssamarbetet, samarbetets huvudområden och riktlinjerna för samarbetet (mom. 2).....	47
3. Administrationn av biståndet (mom. 6).....	48
4. Utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa och Kyotoprotokollet (mom. 16, motiveringen)	49
5. Åtgärder för att höja säkerheten beträffande kärnkraften i Central- och Östeuropa (mom. 18).....	49
6. Sverige och Estlands, Lettlands respektive Litauens medlemskapsansökningar till Nato (mom. 19)	50
7. Avskaffande av Östersjömiljarderna (mom. 24)	51

Särskilt yttrande.....	52	2000/01:UU9
Det svenska suveränitetsstödet till Estland, Lettland och Litauen (mom. 20)	52	